

Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

Ministerie van Sociale Zaken er
Werkgelegenheid

OXFAM
Novib

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Save the Children

Ministerie van Financiën

Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

DECEMBER 2018

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) adviseert het kabinet en het parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal en economisch beleid en over belangrijke wetgeving op sociaal-economisch terrein. Ook is de SER betrokken bij de uitvoering van enkele wetten.

De SER is in 1950 bij wet ingesteld. Zitting in de SER hebben vertegenwoordigers van ondernemers en van werknemers, en kroonleden (onafhankelijke deskundigen). De raad is een onafhankelijk orgaan. Financiering van de SER verloopt via een lump sum uitname uit het Awf (Algemeen Werkloosheidsfonds). Doordat het bedrijfsleven (en niet de overheid) bijdraagt aan het Awf, wordt de SER door het gezamenlijke Nederlandse bedrijfsleven gefinancierd.

De adviezen en andere rapporten van de SER worden voorbereid door vaste en tijdelijke commissies. Enkele vaste commissies kunnen onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig adviseren.

Actuele informatie over de samenstelling en de werkzaamheden van de SER en zijn commissies, persberichten en het laatste nieuws zijn te vinden op de website van de SER (www.ser.nl). Ook alle adviezen die sinds 1950 zijn verschenen, zijn daar te vinden. SERmagazine brengt maandelijks nieuws en achtergrondinformatie over de SER, de overlegeconomie en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag
T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl
www.ser.nl

©2018, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding

Inhoudsopgave

Preambule	7
De Partijen	
1. Overwegingen	11
2. Scope van het Convenant	14
3. Beleid	16
4. Uitbesteding	18
5. Monitoring van uitbesteding	20
6. Rapportage en transparantie	22
7. Instrumentarium	24
8. Bevorderen van toegang tot herstel en verhaal	26
9. Diepe spoor- opt-in: Doelstellingen van het Diepe Spoor	27
10. Diepe spoor- opt-in: Criteria voor de selectie van Cases	28
11. Diepe spoor- opt-in: Proces van het Diepe Spoor	30
12. Diepe Spoor- opt-in: Leeragenda en proces	34
13. Rollen Deelnemende Pensioenfondsen, vakbonden, ngo's en overheid	35
14. De rol van de Deelnemende Pensioenfondsen	36
15. De rol van de Pensioenfederatie	37
16. De rol van de vakbonden	38

17. De rol van de ngo's	39
18. De rol van de overheid	41
19. Governance	43
20. Monitoring	45
21. Financiering	48
22. Geschillenbeslechting	49
23. Slotbepalingen	52
Bijlagen	
1 Definities	57
2 KPI's	63
3 Samenstelling werkgroep	71

Convenant
Internationaal
Maatschappelijk
Verantwoord
Beleggen
Pensioenfondsen

Preambule

Een Rana Plaza, conflictgrondstoffen die eindigen in telefoons, olierampen, slechte arbeidsomstandigheden in fabrieken, landonteigening en milieuverontreiniging. Een pensioenfonds dat belegt in ondernemingen kan hiermee ongewenst te maken krijgen. Dit soort situaties kan zich voordoen in de keten achter de ondernemingen of als incidenten ontstaan bij ondernemingen waarin pensioenfondsen beleggen.

Pensioenfondsen beleggen in alle sectoren en in een groot aantal landen, waaronder opkomende markten. In de regel beleggen zij in duizenden ondernemingen. Daardoor kan een pensioenfonds met vele en zeer diverse zaken te maken krijgen. Focus aanbrengen en prioriteren zijn nodig om effectief te zijn.

De Pensioenfondsen die het Convenant hebben ondertekend (hierna: Deelnemende Pensioenfondsen), kiezen met dit Convenant voor een aanpak waarbij de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen¹ (hierna: de OESO-richtlijnen) en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*² (hierna: UNGP's) als basis worden genomen om dergelijke ESG-risico's³ te identificeren, te prioriteren en te adresseren. Ook kiezen zij voor samenwerking met Non-gouvernementele organisaties (hierna: ngo's), vakbonden en overheid. Met ESG-risico's worden in dit Convenant bedoeld de risico's voor samenleving en milieu. Hiermee wordt dus hetzelfde bedoeld als RBC-risico's, zoals beschreven in de OESO-richtlijnen. Dit is een aanvulling en verrijking van bestaand verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen.

De Partijen zijn overtuigd dat ze op deze wijze direct en indirect, op korte en lange termijn een bijdrage leveren aan de realisatie van de doelstellingen van de OESO-richtlijnen en UNGP's en daarmee ook aan de doelstellingen van de *Sustainable Development Goals* (hierna: SDG's). De Partijen hebben specifieke kennis van en informatie over arbeidsrechten (waaronder vrijheid van vereniging, collectieve onderhandelingen en leefbaar loon), mensenrechten (waaronder kinderrechten, gendergelijkheid en landrechten), klimaatverandering, natuur, corruptiebestrijding, gezondheid (waaronder toegang tot medicijnen) en dierenwelzijn in de lokale context waarin misstanden zich kunnen voordoen.

1 OECD (2011), *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD Publishing, en eventuele updates hiervan.

2 United Nations (2011), *Guiding Principles on business and human rights*

3 ESG staat voor *Environmental, Social en Governance* en is een term die veel gebruikt wordt door (institutionele) beleggers.

Een duurzame samenleving bereiken we niet alleen, maar samen. Ieder speelt daarin een rol en heeft daarin een verantwoordelijkheid, zo ook pensioenfondsen. Pensioenfondsen beleggen voor de lange termijn om op korte en lange termijn pensioenen te kunnen uitbetalen aan de deelnemers die pensioengelden hebben ingelegd. Een langetermijnhorizon is daarmee een natuurlijke horizon voor pensioenfondsen. Het bereiken van een meer duurzame samenleving is niet alleen verstandig voor de deelnemers van pensioenfondsen en voor het op lange termijn behalen van goede beleggingsresultaten, het is ook goed voor de samenleving als geheel.

In dit Convenant zoeken Partijen samenwerking om een meer duurzame samenleving te bereiken met inachtneming van ieders verantwoordelijkheid en mogelijkheden. Dit betreft zowel praktische als wettelijke mogelijkheden, alsmede de verantwoordelijkheid van de overheid onder de OESO-richtlijnen en UNGP's. Er is een aantal ontwikkelingen in wet- en regelgeving dat relevant is voor dit Convenant, zoals het *EU Action Plan Sustainable Finance*, IORP II en de Europese richtlijn langetermijnbetrokkenheid aandeelhouders. Voor zover mogelijk zijn die ontwikkelingen in dit Convenant meegenomen. Waar nodig worden in de implementatie aanpassingen gedaan om de uitvoering van het Convenant te laten aansluiten bij nieuwe wet- en regelgeving.

Pensioenfondsen staan aan het begin van een lange beleggingsketen, die vaak ver van de uiteindelijke impact op milieu en samenleving afstaat. Hoe wend je je invloed aan zodat deze uiteindelijk effect sorteert in de praktijk van ondernemingen? De Partijen in dit Convenant hebben hiervoor afspraken gemaakt langs twee sporen: een 'Brede Spoor' en een 'Diep Spoor'.

Het doel van het Brede Spoor is om met een aanpak die toepasbaar is voor alle Nederlandse pensioenfondsen een versnelling te bereiken in de implementatie van de OESO-richtlijnen en UNGP's door de gehele sector. Er worden afspraken gemaakt over deze inbedding in het beleid van pensioenfondsen, de uitbesteding aan Externe Dienstverleners zoals fiduciair managers en vermogensbeheerders, en de monitoring en rapportage door pensioenfondsen. Door die brede aanpak is in potentie het gehele Nederlandse pensioenvermogen straks met inachtneming van deze richtlijnen belegd. Dat is circa 1330 miljard euro. De Partijen zijn ervan overtuigd dat dit als effect heeft dat de vermogensbeheerders, waarvan de pensioenfondsen (potentieel) klant zijn, producten zullen ontwikkelen conform de OESO-richtlijnen en UNGP's. Dit vereenvoudigt niet alleen de implementatie ervan door

pensioenfondsen, het heeft ook positieve impact op andere onderdelen van de financiële sector, in Nederland en ook daar buiten.

Het Diepe Spoor is wereldwijd eveneens vooruitstrevend te noemen. De betrokken Partijen in dit spoor kiezen ervoor samen te werken aan concrete *Cases* om negatieve impact van ondernemingen waarin pensioenfondsen beleggen te mitigeren en/of te remediëren. Hierbij wordt gekozen voor *Cases* met een sociale component. De Partijen en Deelnemende Pensioenfondsen zijn van mening dat er nog beperkte ervaring is opgedaan met het aanpakken en voorkomen van sociale negatieve impact. Zij zien de samenwerking binnen het Convenant als een goede gelegenheid om hiervoor een aanpak te ontwikkelen. Voor zover bij de Partijen bekend, is dit een uitzonderlijk samenwerkingsverband van belanghebbenden om hun invloed te vergroten met de ambitie om daarmee concrete verbeteringen te bereiken. Het Diepe Spoor heeft daarmee een leer- en innoveragenda. Een deel van de Deelnemende Pensioenfondsen met gezamenlijk een substantieel deel van het totale beheerd vermogen van alle pensioenfondsen die deelnemen aan het Brede Spoor, zal participeren in het Diepe Spoor. De resultaten van de leer- en innoveragenda worden ingebracht in het Brede Spoor en zullen daarmee de ervaringen en aanpak van alle Deelnemende Pensioenfondsen en andere Partijen verrijken.

Het Convenant is zodanig opgesteld dat koplopers een stap verder kunnen komen op de vlakken waar zij nu tegen de grenzen van hun eigen mogelijkheden aanlopen. Daarnaast kunnen Deelnemende Pensioenfondsen met minder middelen en mogelijkheden een belangrijke stap zetten om eventuele negatieve impacts in hun beleggingsportfolio te verminderen en positieve impacts te vergroten. De Partijen zijn ervan overtuigd dat op deze wijze invulling wordt gegeven aan de doelstellingen van de OESO-richtlijnen en UNGP's en dat zij door middel van het Convenant richting geven aan de manier waarop pensioenfondsen die implementeren.

DE PARTIJEN:

Geleding 1 Pensioenfondsen en Pensioenfederatie, vertegenwoordigd door mr. drs. S. Rambaran Mishre, **voorzitter van het Bestuur van de Pensioenfederatie**, en drs. A.H.J. Snellen, **bestuurslid van het Bestuur van de Pensioenfederatie** (hierna te noemen 'de Deelnemende Pensioenfondsen'),

- Geleding 2** de minister van Financiën, de heer W.B. Hoekstra, de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mevrouw S. Kaag, en de minister voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid, de heer W. Koolmees, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan (hierna te noemen 'de overheid'),
- Geleding 3** de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV), vertegenwoordigd door de heer A. Elzinga, het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV), vertegenwoordigd door de heer A.A. van Wijngaarden en Vakcentrale voor Professionals (VCP), vertegenwoordigd door de heer B.H. van der Wal (hierna te noemen 'de vakbonden'),
- Geleding 4** Amnesty International Nederland, vertegenwoordigd door de heer E.A.M. Nazarski, Stichting Natuur & Milieu, vertegenwoordigd door mevrouw M. Demmers, Stichting Oxfam Novib, vertegenwoordigd door de heer M. Servaes, Stichting Save the Children Nederland, vertegenwoordigd door de heer P. Kraan, Stichting Vredesbeweging PAX Nederland, vertegenwoordigd door de heer J. Gruiters, Stichting World Animal Protection Nederland, vertegenwoordigd door de heer P. de Smit (hierna te noemen 'de ngo's'),

hierna gezamenlijk te noemen 'de Partijen';

1 Overwegingen

- 1.1 Met het initiatief voor het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) kiezen de Deelnemende Pensioenfondsen voor een proactieve benadering die tegemoet komt aan de wens van zowel het kabinet als de Tweede Kamer om Convenanten te sluiten over internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen in sectoren met risico's in de keten.
- 1.2 Aanleiding van het proces is de intentieverklaring die 75 pensioenfondsen en de Pensioenfederatie hebben getekend op 30 maart 2017 en het advies van de Sociaal-Economische Raad (hierna: SER) over de Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen-convenanten (ook wel 'SER-advies').
- 1.3 De Partijen hebben met dit Convenant het doel om negatieve gevolgen van beleggingen door pensioenfondsen op samenleving en milieu te voorkomen, te mitigeren en/of te (laten) remediëren, waarbij op voorhand geen risico wordt uitgesloten. De Partijen brengen daartoe hun kennis en expertise in.
- 1.4 De Partijen willen dat met het IMVB-convenant voor de pensioenfondsen invulling wordt gegeven aan de verwachtingen die voor de pensioenfondsen voortvloeien uit de OESO-richtlijnen⁴, de UNGP's⁵ waarbij het OESO-richtsnoer *Responsible business conduct for institutional investors*⁶ (hierna: OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers) een leidraad is voor de implementatie.
- 1.5 Aangezien het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers voor pensioenfondsen nieuw is en er wereldwijd weinig voorbeelden zijn van de uitwerking en implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's door institutionele beleggers, is een belangrijke insteek van het Convenant om te leren en te innoveren.
- 1.6 De implementatie van dit Convenant moet bijdragen aan, en mag geen afbreuk doen aan, het vervullen van de fiduciaire plicht van pensioenfondsen volgend uit artikel 135 lid 1 Pensioenwet; het bestuur zorgt ervoor dat er onder deelnemers draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen. Het meewegen van materiële *Environment, Social en Governance* (ESG) factoren in de beleggingsbeslissingen past in de risicobeoordeling en risico-beheersing en volgt uit de fiduciaire plicht van pensioenfondsen. Dergelijke factoren kunnen op korte, middellange en lange termijn materieel zijn.

⁴ OECD (2011), *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD Publishing en eventuele updates hiervan.

⁵ United Nations (2011), *Guiding Principles on business and human rights*.

⁶ OECD (2017), *Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD Publishing.

- 1.7 De Partijen constateren dat de Nederlandse pensioenfondsen al op diverse wijzen actief werken aan verantwoord beleggen:
- Verantwoord beleggen is een onderdeel van de Code Pensioenfondsen die wettelijk verankerd is in de Pensioenwet en onder toezicht valt van De Nederlandsche Bank. Pensioenfondsen leggen conform deze Code in hun bestuursverslag uit of zij hierop beleid hebben en zo niet, vermelden zij de reden daarvan.
 - Nederlandse pensioenfondsen hebben bijgedragen aan het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers.
 - Nederlandse pensioenfondsen zijn bij een breed scala van activiteiten en initiatieven wereldwijd betrokken dan wel voortrekker, zoals de *UN Principles for Responsible Investment* (hierna: UNPRI) en de SDG's.
- 1.8 Pensioenfondsen streven naar (maatschappelijke) waardecreatie op de lange termijn. Deelnemende Pensioenfondsen zullen binnen de Beleggingscategorieën rekening houden met de lange en korte termijn gevolgen voor samenleving en milieu en zetten zich in om afspraken te maken met de Externe Dienstverleners die (een deel van) het verantwoord-beleggen-beleid van het betreffende pensioenfonds uitvoeren, opdat zij de weging van ESG-risico's integraal opnemen in hun beleggingsprocessen. Een Externe Dienstverlener is een dienstverlener die is aangesteld door een Deelnemend Pensioenfonds en op basis van een schriftelijke overeenkomst de taak op zich neemt om relevante afspraken uit dit Convenant ten behoeve van een Deelnemend Pensioenfonds te implementeren (hierna: Externe Dienstverlener).
- 1.9 De Partijen onderschrijven dat pensioenfondsen zelf verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling en uitvoering van het (verantwoord) beleggingsbeleid. Met een Convenant willen de Partijen indachtig het SER-advies:
- Deelnemende Pensioenfondsen ondersteunen in het oplossen van ESG-vraagstukken die in de beleggingspraktijk van pensioenfondsen voorkomen en die zij niet alleen kunnen oplossen. Dit laat onverlet dat Deelnemende Pensioenfondsen ook individueel ESG-vraagstukken kunnen aanpakken;
 - dat de Deelnemende Pensioenfondsen door middel van leren en innoveren streven naar het optimaliseren van hun beleggingsprocessen om de impact op de ondernemingen waarin wordt belegd te vergroten;
 - op de (middel)lange termijn verbetering realiseren voor individuen en groepen die (mogelijk) de negatieve effecten ondervinden die gerelateerd zijn aan de activiteiten van ondernemingen waarin Deelnemende Pensioenfondsen direct of indirect beleggen;

- op de korte termijn (de Convenanttermijn) procesafspraken maken en implementeren over beleid en activiteiten van Deelnemende Pensioenfondsen, zoals hieronder omschreven in paragrafen 2 t/m 8.
- 1.10 De Partijen werken samen vanuit het principe om gezamenlijk meerwaarde te creëren.
 - 1.11 De Partijen respecteren elkaars rol. De Partijen kunnen en zullen naast de gezamenlijke activiteiten in het Convenant een eigen rol blijven vervullen. Zij informeren elkaar over afzonderlijke activiteiten, voor zover deze betrekking hebben op de afspraken die in het Convenant aan de orde zijn.
 - 1.12 Alle Partijen committeren zich om een actieve bijdrage te leveren tijdens de implementatiefase van het Convenant.
 - 1.13 De Partijen onderzoeken hoe kan worden voortgebouwd op de eerdere initiatieven binnen de sector.
 - 1.14 De afspraken in dit Convenant zijn conform artikel 23.9 in overeenstemming met het geldend internationaal, Europees en nationaal recht afgesloten. Dit laat onverlet dat de Partijen kunnen besluiten om – waar dit niet strijdig is met wet- en regelgeving – afspraken te maken die verder gaan dan bestaande wet- en regelgeving. De Partijen onderkennen dat gedurende de convenantperiode nieuwe wetgeving ingevoerd kan worden die invloed kan hebben op de afspraken in dit Convenant. Bij de bepalingen in het Convenant wordt voor zover mogelijk rekening gehouden met toekomstige wetgeving die in de convenantperiode wordt ingevoerd. Het gaat hierbij onder andere om de verankering in nationale wetgeving, uiterlijk op 13 januari 2019, van de IORP II richtlijn, de verankering in nationale wetgeving, uiterlijk op 10 juni 2019, van de wijziging van de Richtlijn 2007/36/EG over het bevorderen van langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders, en de voorstellen van de Europese Commissie in het kader van het *Action Plan on Sustainable Finance*.
 - 1.15 De Partijen zijn ervan overtuigd dat zij dit Convenant hebben gesloten binnen de grenzen van het huidige mededingingsrecht.

2 Scope van het Convenant

- 2.1 Met dit Convenant willen de Deelnemende Pensioenfondsen invulling geven aan de verwachtingen die voor de pensioenfondsen voortvloeien uit de OESO-richtlijnen en de UNGP's.
- 2.2 In dit Convenant zijn afspraken gemaakt in twee sporen: een 'Breed spoor' en een 'Diep spoor'. Het Brede Spoor betreft afspraken over sector brede implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's (zie paragrafen 3-8). In het Diepe Spoor wordt in *Cases* samengewerkt (zie paragrafen 9-12).
- 2.3 Pensioenfondsen die het Convenant ondertekenen, binden zich aan alle afspraken in het Convenant met uitzondering van de paragrafen 9 t/m 12. Deelnemende Pensioenfondsen kunnen zich tevens binden aan de afspraken in de paragrafen 9 t/m 12 (het Diepe Spoor) door hiervoor apart te ondertekenen (*opt-in*).
- 2.4 Deelnemende Pensioenfondsen zullen, voor zover dit nog niet het geval is, de OESO-richtlijnen en UNGP's verankeren in hun beleid, in contracten met hun Externe Dienstverlener(s), en zullen conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's handelen binnen de scope van de beleggingsactiviteiten.
- 2.5 De Partijen committeren zich aan het ondersteunen van de Deelnemende Pensioenfondsen in het op een zinvolle en praktische manier toepassen van de OESO-richtlijnen en de UNGP's.
- 2.6 De Partijen zullen de leden van de Pensioenfederatie en nietbij de Pensioenfederatie aangesloten pensioenfondsen stimuleren om het Convenant te ondertekenen.
- 2.7 In dit Convenant richten de Partijen zich op de beleggingsactiviteiten, aangezien deze de grootste risico's met betrekking tot Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO)⁷ vormen voor pensioenfondsen.⁸
- 2.8 De hierna volgende afspraken van het Convenant zijn van toepassing op de Beleggingscategorieën zoals gedefinieerd in de lijst met definities en gebaseerd op het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers, tenzij anders aangegeven. Uitzondering hierop zijn de paragrafen 9 t/m 12 over het Diepe Spoor. De reikwijdte van het Diepe Spoor is gericht op aandelenbeleggingen in beursgenoteerde ondernemingen. Bij de uitwerking van *due diligence* staan de mogelijke en daadwerkelijke negatieve impacts voor benadeelden centraal. Daarbij zal prioriteit gegeven worden aan de meest ernstige (*most severe*) nega-

7 Met Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) wordt in dit *Convenant Responsible Business Conduct (RBC)* bedoeld zoals gedefinieerd in de OESO-richtlijnen.

8 Zie: KPMG (2014). MVO Sector Risico Analyse: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2014/09/01/mvo-sector-risico-analyse>

tieve impact(s) op samenleving en milieu. De *severity* van deze impact wordt bepaald aan de hand van schaal, reikwijdte en mate van onomkeerbaarheid. Dit laat onverlet dat Deelnemende Pensioenfondsen conform de wet moeten handelen om te voldoen aan hun fiduciaire plicht.

- 2.9 Voor het Diepe Spoor (paragrafen 9 t/m 12) geldt verder dat:
- a. de scope gericht is op:
 - i. specifieke *Cases* die gericht zijn op ESG-vraagstukken die Deelnemende Pensioenfondsen in hun beleggingspraktijk tegenkomen en die zij niet zelf kunnen oplossen en waar samenwerking tussen de Partijen mogelijk een oplossing biedt'
 - ii. een gelimiteerd aantal *Cases* (circa zes) gedurende de convenantperiode;
 - b. de overige *Engagements* van Deelnemende Pensioenfondsen geen onderdeel zijn van dit Diepe Spoor. Voor alle *Engagements* door Deelnemende Pensioenfondsen, ook in dit Diepe Spoor, geldt dat de verantwoordelijkheid berust en blijft berusten bij de pensioenfondsen;
 - c. het streven is dat de selectie van Deelnemende Pensioenfondsen uit het Brede Spoor dat deelneemt aan het Diepe Spoor, gezamenlijk minstens de helft van het beheerd vermogen van de Nederlandse pensioenfondsen en voldoende diversiteit aan pensioenfondsen vertegenwoordigt;
 - d. in de implementatie rekening wordt gehouden met de diversiteit binnen de pensioensector, uitgaande van de mogelijkheden van ieder Deelnemend Pensioenfonds (Proportionaliteit);
 - e. in de implementatie rekening wordt gehouden met mogelijke wettelijke beperkingen in het (gezamenlijk) invloed uitoefenen op ondernemingen die gelden in verschillende jurisdicties.
- 2.10 De volgende paragrafen (3 t/m 8) volgen de *due diligence* cyclus van de OESO-richtlijnen conform het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers.

3 Beleid

- 3.1 Veel pensioenfondsen hebben reeds een verantwoord beleggingsbeleid, waarin zij beschrijven hoe in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met *Environment*, *Social* en *Governance* (ESG factoren). Daarin verwijzen zij bijvoorbeeld naar relevante standaarden, zoals de OESO-richtlijnen, de *UN Global Compact* (UNGC), de UNPRI, de SDG's of de OESO *corporate governance* richtlijnen. Echter, niet alle Deelnemende Pensioenfondsen hebben beleid conform de OESO-richtlijnen en UNGP's. Ook hebben niet alle Deelnemende Pensioenfondsen bij het formuleren van hun ESG-beleid de OESO-richtlijnen en UNGP's als uitgangspunt genomen. Voor die Deelnemende Pensioenfondsen geldt dat zij zo snel mogelijk doch uiterlijk binnen twee jaar na inwerkingtreding van het Convenant het ESG-beleid in lijn brengen met de OESO-richtlijnen en UNGP's.⁹ Dit betreft de Beleggingscategorieën zoals beschreven in 2.8 en gedefinieerd in de lijst met definities). Dit beleid bevat ten minste:
- a. Een *commitment* aan de OESO-richtlijnen en UNGP's.
 - b. Een beschrijving hoe het Deelnemende Pensioenfonds de verschillende *ESG-due diligence* stappen conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's invult en verankert in de uitbesteding, monitoring en rapportage van Externe Dienstverleners.
 - c. Een toelichtende tekst op thematische aandachtsgebieden, inclusief gebruik van standaarden, die de Deelnemende Pensioenfondsen op basis van informatie komende uit een *ESG-due diligence* procedure als risicovol beoordelen, en op thematische aandachtsgebieden die volgen uit prioriteiten van de achterban van het betreffende Deelnemende Pensioenfonds.
 - d. Informatie over de activiteiten waar het individuele Deelnemende Pensioenfonds niet in zal beleggen.
 - e. De stemaanpak voor beursgenoteerde ondernemingen en de *Engagement* aanpak voor beursgenoteerde ondernemingen en *corporate credits*, direct of via de uitbesteding, gericht op het stimuleren van langetermijnwaardecreatie bij ondernemingen.
 - f. Een omschrijving hoe (maatschappelijke) waardecreatie op de lange termijn als een leidend principe wordt gehanteerd.
- 3.2 De Partijen ontwikkelen binnen één jaar na inwerkingtreding van het Convenant gezamenlijk een instrumentarium (zie paragraaf 7). Onderdeel hiervan

⁹ Voor pensioenfondsen die toetreden na 1 januari 2019 geldt deze bepaling zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen twee jaar na toetreding (in analogie hiermee zijn ook de termijnen in art. 4.1, 5.1 en 6.1 voor deze fondsen gekoppeld aan het moment van toetreding).

is een advies voor beleidsteksten met de OESO-richtlijnen en UNGP's als uitgangspunt die voldoen aan de criteria zoals beschreven in artikel 3.1, rekening houdend met de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden (Proportionaliteit) van verschillende Deelnemende Pensioenfondsen en verschillende Beleggingscategorieën, dat door kleine, middelgrote en (al dan niet uitgebreider voor) grote fondsen als beleidsverankering gebruikt kan worden.

- 3.3 Hierbij worden meerdere bronnen gebruikt zoals de OECD *Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*,¹⁰ de ontwikkelde en de nog te ontwikkelen sectorspecifieke OESO-richtsnoeren en inhoudelijke kaders die ontwikkeld of aangedragen worden door de Partijen.¹¹
- 3.4 Waar mogelijk en zinvol betrekken Deelnemende Pensioenfondsen derden die Deelnemende Pensioenfondsen als stakeholders zien bij het ontwikkelen van ESG-beleid. Deelnemende Pensioenfondsen zorgen voor draagvlak onder deelnemers voor de keuzes over verantwoord beleggen.
- 3.5 Gedurende de looptijd van het Convenant zullen de Deelnemende Pensioenfondsen, waar zij dit zinvol achten met hulp van de Pensioenfederatie, acties ondernemen (eventueel in samenwerking met de Partijen) in relatie tot de geïdentificeerde verbeteringen in het verantwoord beleggingsbeleid.

10 OECD (2018), *OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct*, OECD Publishing.

11 Dit geldt expliciet voor de thema's waar onder meer de ngo's actief op zijn.

4 Uitbesteding

- 4.1 Hoewel Deelnemende Pensioenfondsen veel activiteiten in de beleggingsketen uitbesteden aan Externe Dienstverleners, blijven zij zelf verantwoordelijk voor de implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's in de Beleggingscategorieën. Om ervoor te zorgen dat de OESO-richtlijnen en de UNGP's worden geïmplementeerd in de Beleggingscategorieën van Deelnemende Pensioenfondsen, worden deze richtlijnen verankerd in contracten met Externe Dienstverleners. Het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers is een leidraad voor de implementatie hiervan. Als Deelnemende Pensioenfondsen aanvullende bepalingen in het ESG-beleid hebben opgenomen, zoals bedoeld in 3.1, dan zullen zij, voor zover mogelijk, contractueel vastleggen dat de Externe Dienstverlener deze beleidsbepalingen volgt. In nieuwe contracten met Externe Dienstverleners zullen Deelnemende Pensioenfondsen voor zover dat nog niet het geval is, zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen drie jaar na inwerkingtreding van het Convenant (zie paragraaf 7) ten minste opnemen (al dan niet door een verwijzing naar een beleidsstuk van het desbetreffende Deelnemend Pensioenfonds) dat de Externe Dienstverlener in de Beleggingscategorieën van het Deelnemende Pensioenfonds conform de OESO-richtlijnen en UNGP's:
- ESG implementeert in beleid en managementsystemen en langetermijnwaardecreatie als een leidend principe hanteert;
 - (potentiële) negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën van het Deelnemend Pensioenfonds identificeert en prioriteert, en daarbij relevante stakeholders betreft.
 - invloed zal aanwenden en waar nodig en mogelijk vergroten om te bevorderen dat negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën wordt voorkomen of gemitigeerd;
 - invloed zal aanwenden en waar nodig en mogelijk vergroten om beursgenoteerde ondernemingen waarin belegd wordt en die een negatieve impact veroorzaken of daaraan bijdragen, op basis van tijdsgebonden vragen te stimuleren om negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en/of te stimuleren om herstel en/of verhaal te bieden conform artikel 8.2;
 - indien artikel 8.3 van toepassing is, processen inricht om herstel en/of verhaal beschikbaar te maken;
 - indien wordt overgegaan tot (tijdelijke) vermindering of desinvestering van beleggingen in ondernemingen die zijn geprioriteerd op basis van de ernst van de negatieve impact, de mogelijke negatieve impacts voor benadeelden daarvan heeft meegewogen;

- g. verantwoording aflegt door resultaten te monitoren en te rapporteren aan het Deelnemende Pensioenfonds, met inachtneming van de rapportagevereisten zoals beschreven in paragraaf 5 van dit Convenant.
- 4.2 De Partijen ontwikkelen binnen één jaar na inwerkingtreding van het Convenant gezamenlijk een instrumentarium met daarin een advies voor teksten die Deelnemende Pensioenfonds kunnen overnemen in contracten met Externe Dienstverleners, waarin van deze Externe Dienstverleners gevraagd wordt *due diligence* uit te voeren conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's die voldoen aan de criteria zoals beschreven in artikel 4.1. Hierbij wordt rekening gehouden met de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden van verschillende pensioenfonds en verschillende Beleggingscategorieën. Dit instrumentarium kan door kleine, middelgrote en (al dan niet uitgebreider voor) grote pensioenfonds gebruikt worden om de OESO-richtlijnen en de UNGP's te verankeren in uitbestedingscontracten met Externe Dienstverleners. Ten aanzien van bestaande contracten die niet binnen de looptijd van het Convenant worden vernieuwd, zullen Deelnemende Pensioenfonds zich inspannen om deze in lijn te brengen met de afspraken in artikel 4.1 en 5.1.

5 Monitoring van uitbesteding

- 5.1 Zoals in artikel 4.1 is geconstateerd, besteden Deelnemende Pensioenfondsen veel activiteiten in de beleggingsketen uit aan Externe Dienstverleners, maar blijven zij zelf verantwoordelijk voor de implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's in de Beleggingscategorieën. Daarom dienen zij de implementatie van het beleid betreffende de OESO-richtlijnen en de UNGP's door Externe Dienstverleners te monitoren. Ten behoeve van de monitoring nemen Deelnemende Pensioenfondsen zo snel mogelijk, doch uiterlijk binnen drie jaar na inwerkingtreding van het Convenant in rapportagevereisten met Externe Dienstverleners ten minste op:
- a. De voortgang van de uitvoering van het ESG-beleid van de betreffende Externe Dienstverlener en/of het ESG-Beleid van het betreffende Deelnemende Pensioenfonds.
 - b. De ESG risico-identificatie methodologie van de Externe Dienstverlener en bevindingen over de negatieve impact die geïdentificeerd is in de Beleggingscategorieën.
 - c. Informatie over hoe de Externe Dienstverlener namens het Deelnemende Pensioenfonds getracht heeft negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën te voorkomen en/of te mitigeren en/of te stimuleren om herstel en/of verhaal te bieden.
 - d. Informatie over de op basis van de ernst van de negatieve impact geprioriteerde beursgenoteerde ondernemingen, waarbij het aanwenden van invloed binnen het daarvoor gestelde tijdspad niet heeft geleid tot voldoende voortgang.
- 5.2 De Partijen ontwikkelen binnen één jaar na inwerkingtreding van het Convenant gezamenlijk een instrumentarium zoals bedoeld in artikel 7.3, met daarin een advies voor teksten die Deelnemende Pensioenfondsen kunnen overnemen in rapportagevereisten voor Externe Dienstverleners. Externe Dienstverleners moeten volgens deze rapportagevereisten aan pensioenfondsen rapporteren over of en zo ja hoe zij *due diligence* uitvoeren conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's langs de lijnen van de criteria in artikel 5.1. Hierbij wordt rekening gehouden met de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden van verschillende pensioenfondsen en in verschillende Beleggingscategorieën. Dit instrumentarium kan door kleine, middelgrote en (al dan niet uitgebreider) door grote pensioenfondsen gebruikt worden om de OESO-richtlijnen en UNGP's te verankeren in rapportagevereisten voor Externe Dienstverleners.

- 5.3 De Partijen onderzoeken bij de ontwikkeling van het instrumentarium in de implementatiefase in hoeverre bestaande rapportagestandaarden zoals het *UNGP Reporting Framework*¹² de *Principles for Responsible Investment (PRI)* en/of de *survey Integrated Reporting*¹³ geschikt zijn voor Deelnemende Pensioenfondsen om de hierboven omschreven monitoring van Externe Dienstverleners vorm te geven.

¹² Zie: <https://www.ungpreporting.org/>

¹³ Zie: <https://www.unpri.org/>

6 Rapportage en transparantie

- 6.1 De Pensioenwet stelt dat pensioenfondsen in hun bestuursverslag dienen te vermelden op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen (artikel 135 lid 4, van de Pensioenwet). De implementatie van IORP II in nationale wetgeving vereist vanaf het moment van inwerkingtreding dat in de verklaring inzake beleggingsbeginselen wordt opgenomen op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met ESG-factoren. De verklaring beleggingsbeginselen wordt openbaar gemaakt. Zo snel mogelijk, doch uiterlijk drieënhalf jaar na inwerkingtreding van het Convenant zullen Deelnemende Pensioenfondsen conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's over de resultaten van het ESG-beleid rapporteren. Die rapportage en transparantie bevat ten minste:
- a. Onder het beginsel van pas-toe-of-leg-uit, voor zover onder meer juridisch en praktisch mogelijk en rekening houdend met Proportionaliteit, jaarlijks met een kwartaal en maximaal een jaar vertraging, een lijst van namen van ondernemingen en/of beleggingsfondsen binnen de beursgenoteerde aandelenportefeuille(s) waarin het vermogen van het Deelnemend Pensioenfonds over de voorgaande periode belegd was.
 - b. De aanpak van het Deelnemende Pensioenfonds (al dan niet via Externe Dienstverleners) ten aanzien van *due diligence* conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's.
 - c. Een toelichting op hoe het ESG-beleid van het Deelnemende Pensioenfonds geïntegreerd is in de verschillende Beleggingscategorieën waarin het Deelnemende Pensioenfonds belegt.
 - d. Voor zover wettelijk mogelijk en dit geen afbreuk doet aan de effectiviteit van *Engagement*, de activiteiten die namens het pensioenfonds ondernomen zijn:
 - I. Ondernemingen waarmee namens het Deelnemende Pensioenfonds *Engagement* wordt gevoerd en waarover.
 - II. De resultaten van *Engagement* namens het Deelnemende Pensioenfonds bij specifieke ondernemingen.
 - III. Beslissingen die het Deelnemende Pensioenfonds genomen heeft wanneer *Engagement* niet succesvol blijkt.
 - e. Een toelichting op hoe het Deelnemende Pensioenfonds bij aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin het Deelnemende Pensioenfonds belegt, heeft gestemd conform de Richtlijn

2007/36/EG over het bevorderen van langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders.

f. Waar zinvol toekomstig ESG-beleid en ESG-doelstellingen.

- 6.2 De Partijen ontwikkelen binnen één jaar na inwerkingtreding van het Convenant gezamenlijk een instrumentarium met daarin een advies voor teksten die Deelnemende Pensioenfondsen kunnen overnemen in rapportages en andere communicatiemiddelen richting derden, die voldoen aan de criteria zoals beschreven in artikel 6.1, rekening houdend met de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden van verschillende pensioenfondsen en verschillende Beleggingscategorieën. Dit instrumentarium kan door kleine, middelgrote en (al dan niet uitgebreider voor) grote fondsen gebruikt worden om conform OESO-richtlijnen en de UNGP's te rapporteren over de uitvoering van het ESG-beleid.
- 6.3 De Partijen onderzoeken bij het ontwikkelen van het instrumentarium in hoeverre bestaande rapportagestandaarden zoals het *UNGP Reporting Framework*¹⁴ en *Principles for Responsible Investment (PRI)*¹⁵ *survey Integrated Reporting*¹⁶ geschikt zijn voor Deelnemende Pensioenfondsen om de hierboven omschreven rapportage vorm te geven.

¹⁴ Zie: <https://www.ungpreporting.org/>

¹⁵ Zie: <https://www.unpri.org/>

¹⁶ Zie: <http://integratedreporting.org/>

7 Instrumentarium

- 7.1 De Partijen ontwikkelen gezamenlijk binnen één jaar na inwerkingtreding van het Convenant een instrumentarium dat Deelnemende Pensioenfondsen zullen overwegen en kunnen gebruiken om de OESO-richtlijnen en UNGP's te implementeren in beleid, contracten met Externe Dienstverleners, monitoring en rapportage. Deelnemende Pensioenfondsen zullen teksten die voortkomen uit het instrumentarium overwegen en kunnen deze gebruiken.
- 7.2 In het eerste jaar na inwerkingtreding van het Convenant wordt een werkgroep ingesteld die belast wordt met de ontwikkeling van het instrumentarium. Deze werkgroep zal toelichtende teksten op thematische aandachtsgebieden ontwikkelen, conform artikel 3.1.c, op basis van risico's die vanuit huidig gevoerd ESG-beleid en *due diligence* (uitgevoerd door pensioenfondsen die hier reeds mee begonnen zijn) al geïdentificeerd zijn, inclusief thematische aandachtsgebieden die volgen uit prioriteiten van de achterban van het betreffende pensioenfonds.
- 7.3 Het instrumentarium moet op een zinvolle en praktische manier toepasbaar zijn voor alle Deelnemende Pensioenfondsen, door verschillende instrumenten en toepassingsmogelijkheden te ontwikkelen die passen bij de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden van verschillende pensioenfondsen, waaronder de grootte en de beleggingsstrategie van het fonds, en verschillende Beleggingscategorieën. Bij de ontwikkeling van het instrumentarium wordt de expertise van de verschillende Partijen benut.
- 7.4 Het instrumentarium bestaat uit voorbeeldteksten ten aanzien van beleid, uitbesteding, monitoring en transparantie, die voldoen aan de criteria zoals beschreven in:
 - a. Beleid: zie paragraaf 3
 - b. Uitbesteding: zie paragraaf 4
 - c. Monitoring: zie paragraaf 5
 - d. Transparantie: zie paragraaf 6
- 7.5 Om te kunnen leren en innoveren willen Partijen inzicht in het gebruik en de effectiviteit van het Instrumentarium. Geleerde lessen worden gebruikt om het Instrumentarium te verbeteren. Daarom worden het gebruik en de effectiviteit van het Instrumentarium gemonitord door de Monitoringcommissie (zie paragraaf 20). In de KPI's in bijlage II zijn hiertoe tracking indicatoren opgenomen, waarbij het Deelnemende Pensioenfonds ook om een toelichting op de onderdelen van het instrumentarium wordt gevraagd. De Pensioenfederatie ondersteunt Deelnemende Pensioenfondsen met het implemen-

teren van het instrumentarium door dit te verwerken in een Servicedocument Verantwoord Beleggen.¹⁷

Updates van het instrumentarium zullen in updates van dit Servicedocument verwerkt worden.

¹⁷ Zie: voor het huidige Servicedocument (2016): <https://www.pensioenfederatie.nl/paginas/nl/openbaar/publicaties/servicedocumenten/servicedocument-verantwoord-beleggen>

8 Bevorderen van toegang tot herstel en verhaal

- 8.1 De Deelnemende Pensioenfondsen zetten zich in, overeenkomstig hun verantwoordelijkheid zoals uiteengezet in de OESO-richtlijnen en de UNGP's, om toegang tot herstel en/of verhaal te bevorderen wanneer zich negatieve impacts voordoen.
- 8.2 In de context van negatieve impacts veroorzaakt door ondernemingen waarin is belegd, zal in het algemeen gelden dat pensioenfondsen alleen 'Direct verbonden' (*Directly linked*) zijn aan negatieve impact. Als gevolg zijn pensioenfondsen in die gevallen niet verplicht herstel en/of verhaal te bieden, maar dienen zij hun invloed aan te wenden om ondernemingen waarin zij beleggen en die negatieve impact hebben veroorzaakt of hieraan hebben bijgedragen, ertoe aan te zetten verantwoordelijkheid te nemen zoals geformuleerd in de OESO-richtlijnen en de UNGP's. Dit houdt in dat deze ondernemingen via bestaande legitieme juridische en niet-juridische processen dienen te voorzien in of dienen mee te werken aan herstel en/of verhaal (UNGP's 22, 29 en 31, OESO-richtlijnen paragraaf 6 van hoofdstuk IV). Daarnaast verwachten de Deelnemende Pensioenfondsen van de bedrijven waarin zij investeren dat zij op operationeel niveau een geloofwaardig klachtenmechanisme (*Operational level grievance mechanism*, (OLGM) zullen openstellen, in lijn met UNGP 29 en 31 of dat zij zullen deelnemen in een dergelijk al bestaand mechanisme.
- 8.3 In uitzonderlijke gevallen kan ook sprake zijn van een situatie waarin Deelnemende Pensioenfondsen 'Bijdragen aan' (Contribute) een negatieve impact via hun beleggingen, zoals gedefinieerd in het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers.^{18 19} Als er voor een Deelnemend Pensioenfonds sterke aanwijzingen zijn dat dit mogelijk het geval is, dient het betreffende pensioenfonds te onderzoeken of en zo ja op welke manier, er invulling gegeven kan worden aan de verantwoordelijkheid voor het bieden van herstel en/of verhaal.
- 8.4 Het in deze paragraaf beschreven traject laat onverlet de taak van het OESO Nationaal-Contactpunt (OESO-NCP) om bij te dragen aan het oplossen van kwesties die zich bij de toepassing van de OESO-richtlijnen in concrete gevallen voordoen.

¹⁸ Zie: Responsible business conduct for institutional investors: Key considerations for due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprise, p.13.

¹⁹ Pensioenfondsen mogen geen 'nevenactiviteiten' verrichten (Art. 116 Pensioenwet), waaronder ook 'ondernemend beleggen' valt (Zie: Rapport van de Commissie conglomeraatvorming pensioenfondsen, p.26), waarbij pensioenfondsen ondernemersrisico en -verantwoordelijkheid nemen.

9 Diepe Spoor - *opt-in*: Doelstellingen van het Diepe Spoor

- 9.1 Deelnemende Pensioenfondsen, ngo's, vakbonden en overheid ontwikkelen door te leren en innoveren op geselecteerde *Cases*, een aanpak en structuur voor samenwerking in het kader van specifieke *Engagements* door Deelnemende Pensioenfondsen. Deze specifieke *Cases* zijn gericht op kwesties die Deelnemende Pensioenfondsen in hun beleggingspraktijk tegenkomen en die zij niet zelf kunnen oplossen en waar samenwerking tussen de Partijen mogelijk een oplossing biedt.
- 9.2 Hoofddoelstelling is, op basis van leren en innoveren, het ontwikkelen van samenwerkingsvormen door
- 9.3 de Partijen om de invloed te vergroten van Deelnemende Pensioenfondsen in hun *Engagement* met beursgenoteerde ondernemingen waarin belegd wordt, om (mogelijke) negatieve impacts door deze ondernemingen te voorkomen, te mitigeren en/of te remediëren.
- 9.4 Bovenstaande betekent:
 - Positieve impact creëren *on the ground* door succesvolle aanpak van de geselecteerde *Cases*.
 - Inhoudelijk leren en innoveren op thema's, strategieën en benaderingen voor effectieve beïnvloedings-mogelijkheden richting ondernemingen ter voorkoming, mitigatie en/of remediëring van (mogelijke) negatieve impacts.
 - Uitdragen en repliceren van geanonimiseerde resultaten met betrekking tot specifieke ondernemingen en van geleerde lessen voor de gehele pensioensector en andere Geledingen, als ook verzamelen van *good practices* die kunnen dienen als voorbeelden in het instrumentarium. De afspraak om geanonimiseerd te publiceren geldt onverminderd de uitvoering en naleving van het staande IMVB-beleid van de pensioenfondsen en staande praktijk van ngo's en vakbonden.

10 Diepe spoor – opt-in: Criteria voor de selectie van Cases

10.1 De Partijen hanteren een set van criteria voor de selectie van *Cases* voor samenwerking. Deze criteria zijn afgeleid van de doelstellingen van het Diepe Spoor en bewaken deze doelstellingen. De criteria zullen expliciet gedocumenteerd worden in de selectie van *Cases*. De eerste drie criteria zijn absolute criteria (*must-have*) voor selectie; de laatste is ter optimalisering van het leereffect van een *Case*. De criteria zijn:

a. *Severity* van negatieve impacts

Conform de OESO-richtlijnen en UNGP's hanteren de Partijen de *severity* van (mogelijke) negatieve impacts als principe voor prioritering. De *severity* van de impact wordt bepaald aan de hand van ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de impact. Ook wordt de waarschijnlijkheid (*likelihood/probability*) van (mogelijke) impacts meegewogen. Deze aspecten zullen worden onderzocht en waar mogelijk gekwantificeerd.

b. Meerwaarde door samenwerking en diversiteit

De *Cases* moeten expliciet de mogelijkheid bieden om meerwaarde te creëren door samenwerking tussen de Partijen die deelnemen aan het Diepe Spoor, bijvoorbeeld door additionele beïnvloedingsmogelijkheden. Concreet betekent dit dat Partijen uit meerdere Geledingen een rol en medeverantwoordelijkheid hebben in de gezamenlijke doelstelling en strategie ter vergroting van de invloed van Deelnemende Pensioenfondsen op de beursgenoteerde onderneming. Ook betekent dit dat geselecteerde *Cases* aansluiten op de prioriteiten, programma's en (lokale) netwerken van de Partijen. *Cases* die Deelnemende Pensioenfondsen zelf kunnen oplossen, zijn uitgesloten. De Partijen zullen een diversiteit aan *Cases* selecteren zodat verschillende Partijen hun specifieke expertise kunnen inbrengen. De Partijen streven bij de *Cases* naar een representatieve vertegenwoordiging van de Partijen die betrokken zijn bij het Convenant.

c. Focus op sociale aspecten

Met het oog op meerwaarde en innovatie in de samenwerking, kiezen de Partijen voor *Cases* met een sociale component. Hiermee worden 'severe' ESG-vraagstukken van (mogelijke) negatieve impact bedoeld op arbeidsrechten en mensenrechten, zoals vrijheid van vereniging, gedwongen arbeid en kinderrechten. *Cases* zonder een duidelijke relatie tot arbeids- en/of mensenrechten komen niet in aanmerking; dit zal door de Partijen in gezamenlijkheid worden beoordeeld.

d. Leeraspecten en reproduceerbaarheid

De Partijen selecteren *Cases* met een benoembare, bredere relevantie voor de pensioensector en andere Geledingen. Een dergelijke relevantie kan benoembaar zijn op thematische/inhoudelijke lijnen, op strategie/aanpak voor (effectieve) samenwerking en/of op mogelijke beleidsconsequenties.

11 Diepe Spoor - *opt-in*: Proces van het Diepe Spoor

- 11.1 De samenwerking van de Partijen in het Diepe Spoor kan procesmatig onderverdeeld worden in drie stappen zoals uitgewerkt in artikelen 11.2, 11.3 en 11.4. De samenwerking wordt omschreven in een Samenwerkingsplan.
- 11.2 Stap 1: Voordracht en selectie van *Cases* en vaststelling van een Samenwerkingsplan:
- 11.2.1 Iedere Partij die deelneemt aan het Diepe Spoor kan een *Case* voordragen voor mogelijke samenwerking in het Diepe Spoor; de *Cases* hoeven dus niet voort te komen uit de *due diligence* in het Brede Spoor. De volgende stappen worden hierbij onderscheiden:
- a. De voordragende Partij levert een beschrijving van de *Case*, inclusief de betrokken Partijen en met referentie naar de selectiecriteria, aan de daartoe benoemde werkgroep als benoemd in 19.9.
 - b. De werkgroep kan de *Case* afwijzen, aanhouden of bevestigen voor nadere uitwerking; een bevestigend besluit ('go') vindt plaats per consensus tussen de Geledingen. Dit initiële besluit tot verdere uitwerking is gebaseerd op de absolute criteria in artikel 10.1.
 - c. In het geval van bevestiging wordt per *Case* een sub-werkgroep samengesteld van belanghebbende Partijen in de betreffende *Case* (inclusief, waar toepasselijk, *Engagement providers* en/of andere relevante derden). De Partijen die deelnemen aan het Diepe Spoor voeren een validatie uit van de *must-have* criteria, onder andere door middel van consultatie van lokale belanghebbenden. Indien alle sub-werkgroepleden beoordelen dat aan de *must-have* criteria is voldaan, zal de sub-werkgroep overgaan tot het opstellen van een Samenwerkingsplan, waarbij de *Engagement* de verantwoordelijkheid is van het Deelnemende Pensioenfonds en de overige Partijen ondersteunende activiteiten ontwikkelen. Indien één of meer leden vinden dat er niet is voldaan aan de *must-have* criteria, zullen de bevindingen worden gedocumenteerd ter bekrachtiging door de werkgroep.
 - d. De sub-werkgroep werkt een Samenwerkingsplan uit, dat onder meer ingaat op een nadere uitwerking van de selectiecriteria, de gezamenlijke doelstellingen en strategie, de *Engagement* doelen en vragen (*Asks*) van het pensioenfonds (concrete maatregelen in rela-

- tie tot de negatieve impacts), de rollen en verantwoordelijkheden van de Partijen, de planning en bemensing.
- e. Het Samenwerkingsplan wordt vervolgens ter goedkeuring voorgelegd aan de werkgroep. Besluitvorming tot ‘go’ vindt plaats op basis van unanimititeit tussen de Geledingen, conform paragraaf 19.6.
- 11.2.2 Met het oog op resultaat en impact, beogen de Partijen twee *Cases* in jaar één (1) te starten en twee additionele *Cases* in respectievelijk jaar twee (2) en drie (3). Dit zijn zes (6) *Cases* in totaal. De *Cases* kunnen gedurende de gehele convenantperiode doorlopen of bij beoordeeld succes of uitblijven hiervan eerder afgesloten worden. Aan het einde van de convenantperiode kan het *Engagement* voortgezet worden. Als de betrokken Partijen hierover overeenstemming bereiken, kan de samenwerking ook worden voortgezet. De Partijen streven ernaar om reeds één *Case* te identificeren vóór de officiële tekening van het Convenant zonder dat deze *Case* bij naam genoemd hoeft te worden.
- 11.3 Stap 2: uitvoering van *Cases*:
- 11.3.1 In de uitvoering van *Cases* volgt de sub-werkgroep de stappen van het *due diligence* proces zoals beschreven in de UNGP’s en de OESO-richtlijnen:
- a. Beoordeling (*Assessment*). Ter aanvulling van het Samenwerkingsplan zal de beoordeling van (mogelijke) negatieve impacts waar nodig worden verdiept, zodat mogelijkheden voor verbetering en beïnvloeding optimaal in kaart worden gebracht. Daarbij kan onder meer gedacht worden aan het prioriteren van impacts en het consulteren van (lokale) stakeholders en benadeelde groepen. Gedurende de uitvoering van de *Cases* kan het Samenwerkingsplan worden aangepast op basis van voortgang en voortschrijdend inzicht in beïnvloedingsmogelijkheden.
- b. Verankering en beïnvloeding (*Integrating & acting*). Door middel van *Engagement* activiteiten oefenen de Deelnemende Pensioenfondsen invloed uit op de betreffende beursgenoteerde onderneming(en) ter voorkoming, mitigatie en/of remediëring van de (mogelijke) negatieve impacts. Deze invloedsuitoefening wordt vergroot door de aanvullende activiteiten door de Partijen en eventuele samenwerking met derden. Bij mogelijke negatieve impacts gaat het om voorkomen en mitigeren; bij daadwerkelijke impacts gaat het ook om remediëring (zie paragraaf 11.3.1.c).

In het kader van de samenwerking tussen de Partijen in een *Case* gericht op beursgenoteerde ondernemingen, gelden voor het uitoefenen van invloed door individuele Deelnemende Pensioenfondsen de mogelijkheden die gepaard gaan met minderheidsaandeelhouderschap, die in de OESO-richtlijnen en de richtsnoer voor institutionele beleggers worden genoemd, waaronder:

- Continuering van de relatie met de onderneming waarin belegd wordt tijdens het uitoefenen van invloed op de onderneming door middel van brieven, email en telefoon; bijeenkomsten met management en bestuur; spreken tijdens aandeelhoudersvergaderingen; uitbrengen van een publiek statement; uitoefenen van stemrechten; samenwerking met andere beleggers; samenwerking met beleidsmakers en wetgevers; verzoeken om specifieke onderwerpen op de agenda van de aandeelhoudersvergadering te plaatsen; ondernemen van passende juridische stappen; samenwerking met relevante stakeholders, initiatieven en programma's, waaronder Ngo's en vakbonden.
 - Vermindering van de belegging en/of (tijdelijke) desinvestering, gekoppeld aan heldere communicatie over de redenen hiervoor. Hierbij worden tevens de mogelijke negatieve impacts van desinvestering meegewogen, mede op basis van consultatie met stakeholders. Het besluit tot desinvestering is en blijft de verantwoordelijkheid van individuele Deelnemende Pensioenfondsen en communicatie daarover is onderhevig aan wettelijke beperkingen.
 - De verantwoordelijkheid om invloed uit te oefenen om negatieve impacts door belegde ondernemingen te voorkomen, te mitigeren en/of te remediëren. Dit betekent echter niet dat de verantwoordelijkheid voor de (mogelijke) negatieve impacts verschuift van de belegde onderneming naar het pensioenfonds.
- Bovenstaande definitie van Invloed uitoefenen is specifiek voor het Diepe Spoor met zijn focus op beursgenoteerde ondernemingen in de aandelenportefeuille en minderheidsaandeelhouderschap.
- c. Remediëring: zie paragraaf 8 met betrekking tot herstel en verhaal.
 - d. Voortgang beoordelen/ monitoren (*Tracking response*). De voortgang in en de effectiviteit van de samenwerking en de invloeduitoefening wordt door de sub-werkgroep gemonitord op basis van de doelstellingen en *Engagement* doelen en vragen (*Asks*) die in het

- Samenwerkingsplan zijn vastgelegd. Hierbij wordt gebruikt gemaakt van interne en externe stakeholders, waar mogelijk inclusief benadeelden. Hierbij zal er specifieke aandacht zijn voor de effectiviteit van klachtenmechanismen conform UNGP's.
- e. Communicatie (*Communicating*). De Partijen beogen transparant te communiceren over de voortgang in de *Cases* en het voorkomen/ mitigeren/ remediëren van de (mogelijke) negatieve impacts. De communicatie is gebonden aan wettelijke beperkingen en commerciële vertrouwelijkheid en er wordt expliciet rekening gehouden met mogelijke risico's voor de *Engagement* zelf en/of de benadeelde groepen. Communicatie kan zowel publiekelijk als vertrouwelijk zijn.
- 11.3.2 In de aanpak van de langs deze lijnen geselecteerde *Cases* waarvoor een Samenwerkingsplan is vastgesteld, hanteren de Partijen een holistische benadering waarbij ook milieu-, governance- en dierenwelzijn-gerelateerde aspecten integraal meegenomen worden.
- 11.4 Stap 3: afsluiting van *Cases*.
- 11.4.1 Halfjaarlijks wordt door de werkgroep aan de stuurgroep gerapporteerd over voortgang van de *Cases*. *Cases* kunnen worden afgesloten als:
 - a. de doelstellingen van de samenwerking, waaronder de *Engagement* doelen en vragen (*Asks*) van de Deelnemende Pensioenfondsen aan het Diepe Spoor, behaald zijn; in dat geval is er sprake van succes;
 - b. de Partijen concluderen dat de *Engagement* en de samenwerking geen of onvoldoende resultaat opleveren en er onvoldoende perspectief is op resultaat in de toekomst. In het laatste geval kunnen individuele Deelnemende Pensioenfondsen mogelijk overgaan tot (tijdelijke) vermindering van de belegging en/of desinvestering. Hierbij worden tevens de mogelijke negatieve impacts van desinvestering meegewogen, mede op basis van consultatie met stakeholders.
 - 11.4.2 Het besluit tot desinvestering is en blijft de verantwoordelijkheid van individuele fondsen en communicatie daarover is onderhevig aan wettelijke beperkingen. Indien het pensioenfonds besluit om belegd te blijven in de betreffende onderneming(en), blijft het pensioenfonds de bij de beleggingsrelatie behorende verantwoordelijkheid houden, conform de OESO-richtlijnen. Het fonds dient zich bewust te zijn van mogelijke reputatie-, financiële en juridische risico's van de blijvende relatie.

12 Diepe spoor – *opt-in*: Leeragenda en proces

- 12.1 Door de samenwerking van de Partijen in de *Cases* zullen innovaties plaatsvinden en inzichten en lessen opgedaan worden met bredere relevantie. Hierbij kunnen drie niveaus onderscheiden worden:
- 12.1.1 Issue-niveau: inzichten over effectieve aanpak van de negatieve impact(s) in het ESG-vraagstuk.
 - 12.1.2 Samenwerkingsniveau: tactische en strategische inzichten over het vergroten van invloed van Deelnemende Pensioenfondsen op ondernemingen door samenwerking. Het betreft hier de samenwerking in het gehele proces van aanbreng en selectie van *Cases*, uitvoering tot en met afsluiting en reflectie.
 - 12.1.3 Beleidsniveau: inzichten met repliceerbaarheid of implicaties voor de *due diligence* processen van pensioenfondsen, voor het beleid van overheden, ngo's en vakbonden of voor de toepassing van de UNGP's en de OESO-richtlijnen in andere sectoren/ landen en daarmee voor het Brede spoor (paragrafen 2 t/m 8).
- 12.2 Jaarlijks wordt door de (sub-)werkgroepen gereflecteerd op hun *Cases* om strategische inzichten en lessen te identificeren en documenteren. Hiervoor worden de bestuurders van de fondsen betrokken bij de uitvoering van deze *Cases* uitgenodigd. Ook kunnen naar behoefte derden en/of experts worden uitgenodigd. Bij de afsluiting van *Cases* wordt voor deze reflectie een workshop georganiseerd met externe experts, waarbij specifiek wordt ingegaan op beleidsimplicaties. De Partijen streven ernaar om de lessen en inzichten over het Diepe Spoor te documenteren in publicaties. De (sub-)werkgroep rapporteert haar eindbevindingen aan de Monitoringcommissie en aan de Stuurgroep. De Stuurgroep overweegt deze bevindingen voor het opstellen van aanbevelingen voor de activiteiten in het Brede spoor. Dit houdt onder andere in dat gedurende de implementatie van het Convenant geleerde lessen uit het Diepe Spoor worden opgenomen in het te ontwikkelen instrumentarium en/of de toepassing daarvan.

13 Rollen Pensioenfondsen, Pensioenfederatie, overheid, ngo's en vakbonden

- 13.1 De Partijen committeren zich aan het desgevraagd ondersteunen van de Deelnemende Pensioenfondsen bij het op een zinvolle en praktische manier implementeren van de stappen beschreven in paragrafen 3 en 4.
- 13.2 De Partijen in het Diepe Spoor werken samen in de *Cases* op basis van een gezamenlijke doelstelling en strategie, zoals vastgelegd in het Samenwerkingsplan dat is omschreven in paragraaf 11. Hierbij zijn en blijven de Deelnemende Pensioenfondsen verantwoordelijk voor de *Engagement* met de betreffende ondernemingen en de keuzes die Deelnemende Pensioenfondsen daarin zelfstandig maken. De overige Partijen ondernemen aanvullende activiteiten ter vergroting van de invloed van Deelnemende Pensioenfondsen op de betreffende ondernemingen.
- 13.3 De Partijen in het Diepe Spoor delen de voor hen beschikbare informatie die voor de selectie en/of *Engagement* van de *Cases* relevant is, voor zover deze publiekelijk of vertrouwelijk gedeeld kan worden. Verder zetten alle betrokken Partijen zich actief in om ontbrekende en/of aanvullende informatie te achterhalen.

14 De rol van de Deelnemende Pensioenfondsen

- 14.1 Het bestuur van de Deelnemende Pensioenfondsen zorgt ervoor dat er onder deelnemers draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen. Dit is ook als zodanig opgenomen in de Code Pensioenfondsen.
- 14.2 De rol en de verantwoordelijkheden van Deelnemende Pensioenfondsen in de context van dit Convenant zijn conform het *due diligence* proces zoals omschreven in de UNGP's, de OESO-richtlijnen en de bepalingen in dit Convenant.

15 De rol van de Pensioenfederatie

- 15.1 De Pensioenfederatie vertegenwoordigt de bij de Pensioenfederatie aangesloten pensioenfondsen. De Pensioenfederatie kan de leden niet binden en heeft in dit Convenant een faciliterende en stimulerende rol.
- 15.2 De Pensioenfederatie zal zich optimaal inspannen om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk van de bij de Pensioenfederatie aangesloten pensioenfondsen het Convenant ondertekenen. De Pensioenfederatie onderneemt hiertoe onder meer initiatieven op het gebied van communicatie en voorlichting over het Convenant.
- 15.3 De Pensioenfederatie zal Deelnemende Pensioenfondsen aanmoedigen om binnen de in het Convenant gestelde termijnen aan de afspraken in het Convenant te voldoen.

16 De rol van de vakbonden

- 16.1 De informatie van (lokale partners van) vakbonden kan van nut zijn voor Deelnemende Pensioenfondsen om mogelijke misstanden te detecteren en mitigeren.
- 16.2 De vakbonden hebben specifieke kennis van en informatie over arbeidsrechten, waaronder vrijheid van vereniging, collectieve onderhandelingen en leefbaar loon, in de lokale context waarin misstanden zich kunnen voordoen.
- 16.3 De vakbonden kunnen daarmee een belangrijke bijdrage leveren aan de inspanningen van Deelnemende Pensioenfondsen om mogelijke misstanden op het gebied van arbeidsrechten te voorkomen, te detecteren, te mitigeren en te remediëren.
- 16.4 De bij dit Convenant betrokken vakbonden zullen de kennis en informatie van hun wereldwijde partnerorganisaties en van internationale afdelingen ophalen en delen met de andere Partijen. Ook zullen zij actief gebruik maken van wereldwijde partnerorganisaties en waar mogelijk activiteiten afstemmen.
- 16.5 Zij zullen gebruik maken van de kennis en informatie van het CWC (Committee on Workers' Capital), een samenwerkingsverband van (afdelingen) van internationale vakbonden die betrokken zijn bij het beheer van belegde gelden.
- 16.6 Met betrekking tot het Diepe Spoor zullen zij waar mogelijk een actieve rol spelen in het betrekken van lokale belanghebbenden, het (informeel) bemiddelen bij gevoelige of complexe kwesties en/of het uitvoeren van publieksgerichte activiteiten of andere activiteiten gericht op het vergroten van de gezamenlijke invloed op ondernemingen. Vakbonden die samenwerken op een geselecteerde Case ondernemen in het belang van goede samenwerking gedurende die samenwerking in die geselecteerde Case geen activiteit (zoals publieksacties of publiciteit in de media) richting en/of aangaande het Deelnemende Pensioenfonds dat in dezelfde sub-werkgroep deelneemt.
- 16.7 Ten aanzien van het belegd vermogen van vakbonden geldt een inspanningsverplichting richting externe vermogensbeheerder(s) in lijn met paragrafen 3 en 4 van het Convenant. Vakbonden zullen hierover rapporteren op basis van de gemaakte afspraken in het Convenant.

17 De rol van de ngo's

- 17.1 De deelnemende ngo's hebben specifieke kennis van en informatie over mensenrechten (waaronder kinderrechten, gendergelijkheid en landrechten), klimaatverandering, natuur, corruptiebestrijding, gezondheid (waaronder toegang tot medicijnen) en dierenwelzijn in de lokale context waarin misstanden zich kunnen voordoen.
- 17.2 De deelnemende ngo's zullen een onafhankelijke, kritische en constructieve rol spelen bij de uitvoering van het Convenant. De ngo's zullen als volgt een bijdrage leveren:
- 17.2.1 Wanneer dat betrekking heeft op hun werkterrein, hun beschikbare expertise delen met de Partijen met betrekking tot bijvoorbeeld:
- contacten met lokale belanghebbenden en collega- en partnerorganisaties;
 - de opbouw van een maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden;
 - de risico's en impacts op het gebied van ESG, algemeen ESG-beleid en procedures voor *ESG-due diligence*;
 - contacten met overheden in instabiele, door conflicten getroffen of quasi-onbestuurde gebieden;
 - contacten met de regering van staten waar veelvuldig ernstige impacts voorkomen;
 - bescherming van (mensenrechten)activisten;
 - het vergaren van lokaal bewijs ten aanzien van ESG-schendingen;
 - bijdragen aan de prioritering van risico's op basis van kennis van (toekomstige) internationale normen en hun wereldwijde en internationale overzicht, invalshoek en netwerk;
 - verbetering van de situatie van de benadeelden.
- 17.2.2 Wereldwijd bijdragen aan verbetering van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, door ngo's in het buitenland te helpen en zo nodig te versterken, zodat zij hun eigen regering en betrokken ondernemingen/investeerders ter verantwoording kunnen roepen. Dit onder meer via de deelname van de Nederlandse ngo's aan het beleidskader 'Samenspraak en Tegenspraak' van de Nederlandse overheid.
- 17.2.3 Bij gevoelige of ingewikkelde kwesties fungeren als informeel klankbord en mogelijke oplossingen suggereren voor belemmeringen waarmee de Partijen te maken hebben.
- 17.2.4 Met betrekking tot het Diepe Spoor waar mogelijk een actieve rol spelen in het betrekken van lokale belanghebbenden, het (informeel)

bemiddelen bij gevoelige of complexe kwesties en/of het uitvoeren van publieksgerichte activiteiten of andere activiteiten gericht op het vergroten van de gezamenlijke invloed op ondernemingen. Ngo's die samenwerken op een geselecteerde *Case* ondernemen in het belang van goede samenwerking gedurende de samenwerking in die geselecteerde *Case* geen activiteit (zoals publieksacties of publiciteit in de media, etcetera) richting en/of aangaande het Deelnemende Pensioenfonds dat in dezelfde sub-werkgroep deelneemt.

- 17.3 Ten aanzien van het belegd vermogen van ngo's geldt voor de ngo's een inspanningsverplichting richting externe vermogensbeheerder(s) in lijn met paragrafen 3 en 4 van het Convenant. Ngo's zullen hierover rapporteren op basis van de gemaakte afspraken in het Convenant.

18 De rol van de overheid

18.1 In aanvulling op de afspraken waar alle Partijen zich aan verbinden in het Convenant, zal de overheid:

- via het postennetwerk en economische diplomatie de Partijen van dit Convenant ondersteunen bij het implementeren van hun IMVB-beleid, onder meer door het geven van voorlichting over IMVO in de lokale context en zich toe te leggen op economische IMVO-diplomatie in het kader van de economische relaties;
- als onderdeel van het Nederlandse beleid in bilaterale en multilaterale relaties, proactief het Convenant uitdragen op internationaal niveau (EU, OESO, ILO, VN) onder meer om een gelijk speelveld te creëren voor Deelnemende Pensioenfondsen;
- (lokale) informatievoorziening en contact met (lokale) overheden faciliteren;
- alle landen oproepen om conform OESO-richtlijnen en UNGP's te werken;
- binnen Nederland meer aandacht genereren voor de OESO-richtlijnen en de UNGP's;
- IMVO breed stimuleren via handelsmissies, overheidsinstrumentarium en inkoopbeleid;
- publieke ruimte voor burgers en hun organisaties actief bevorderen zodat zij hun stem kunnen laten horen over sociaal en economisch beleid dat hun levens raakt.

18.2 Naast de afspraken in het Convenant zal de overheid haar *'duty to protect'* blijven invullen overeenkomstig internationale mensenrechtenverdragen²⁰, UNGP's, het Nationaal Actieplan Mensenrechten, de aanbeveling over mensenrechten en bedrijfsleven van de Raad van Europa van 2 maart 2016²¹ en de inzet om mensenrechten internationaal te bevorderen, zoals beschreven in de beleidsbrieven "Investeren in Perspectief - Goed voor de Wereld, Goed voor Nederland"²², "Respect en Recht voor ieder mens"²³ en "MVO Loont"²⁴.

20 Zoals: het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

21 Aanbeveling van het Comité van Ministers aan lidstaten over mensenrechten en bedrijfsleven, aangenomen op 2 maart 2016, [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec\(2016\)3&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FD864&BackColorLogged=FD864&direct=true#RelatedDocuments](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&Ref=CM/Rec(2016)3&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FD864&BackColorLogged=FD864&direct=true#RelatedDocuments)

22 Beleidsbrief Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan de regering: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/05/18/kamerbrief-over-beleidsnota-bhos-investeren-in-perspectief-goed-voor-de-wereld-goed-voor-nederland>

23 Beleidsbrief Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan de regering "Respect en Recht voor ieder mens".

24 Beleidsbrief Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking aan de regering "MVO loont".

- 18.3 Ten aanzien van de aanvullende afspraken die zijn vastgelegd in de paragrafen 9 t/m 12 (het Diepe Spoor), zal de overheid:
- 18.3.1 per *Case* onderzoeken of de overheid middelen tot haar beschikking heeft om in te zetten voor het Samenwerkingsplan en zo ja welke;
 - 18.3.2 de middelen die zij hiervoor tot haar beschikking heeft, inzetten voor het Samenwerkingsplan.

19 Governance

- 19.1 De uitvoering van het Convenant wordt geleid door een Stuurgroep.
- 19.2 De Stuurgroep is verantwoordelijk voor de bestuurlijke taken met betrekking tot de uitvoering van het Convenant. De Stuurgroep is onder andere verantwoordelijk voor:
- Bewaken van de voortgang van de uitvoering van de gemaakte afspraken in het Convenant en sturen op de te behalen resultaten.
 - Vaststellen van het instrumentarium zoals bedoeld in paragraaf 7.
 - (Nieuwe) samenwerking met derden die de implementatie van het Convenant ondersteunen of versterken.
 - Organiseren van een jaarlijkse bijeenkomst om de Partijen te informeren over de stappen die zijn gezet om de afspraken in dit Convenant te implementeren en, waar nodig, om de Partijen te voorzien van aanbevelingen tot verbetering. De Stuurgroep kan ook aanbevelingen doen aan Partijen om hun naleving van het Convenant te bevorderen.
 - Publicatie van de jaarrapportage en andere documenten naar aanleiding van de uitvoering van het Convenant.
 - Toezicht op de begroting.
 - Afspraken over externe communicatie.
- 19.3 De Stuurgroep bestaat uit vier (4) Geledingen (Pensioenfondsen en Pensioenfederatie, de overheid, de vakbonden en de ngo's). De Pensioenfondsen en de Pensioenfederatie benoemen drie (3) Stuurgroepleden. De overige Geledingen benoemen twee (2) Stuurgroepleden. Elke Geleding heeft één (1) stem. Elke Geleding kan één (1) vaste vervanger aanwijzen.
- 19.4 De Stuurgroep wordt voorgezeten door een onafhankelijke voorzitter die door alle Partijen in de Stuurgroep gezamenlijk wordt benoemd.
- 19.5 De Stuurgroep stelt haar eigen werkwijze vast.
- 19.6 De Stuurgroep en werkgroepen besluiten op basis van unanimiteit. Het ontbreken van unanimiteit binnen een Geleding van de Stuurgroep en werkgroepen leidt tot een onthouding van stem voor die Geleding. Onthouding staat unanimiteit niet in de weg. De stuurgroep kan besluiten nemen over onderwerpen waarover geen afspraken zijn gemaakt.
- 19.7 Alle Geledingen, met uitzondering van de overheid, zullen de SER vragen om een onafhankelijk secretariaat te voeren en de Stuurgroep en de Monitoringcommissie bij te staan.
- 19.8 Geledingen hebben het recht om de Stuurgroep te vragen om een onderwerp te agenderen in relatie tot dit Convenant.

19.9 Voor de uitvoering van de afspraken zoals neergelegd in dit Convenant stelt de Stuurgroep werkgroepen in. In deze werkgroepen zullen in beginsel alle Geledingen vertegenwoordigd zijn. Werkgroepen rapporteren aan de Stuurgroep.

20 Monitoring

- 20.1 Een onafhankelijke Monitoringcommissie (Monitoringcommissie) zal jaarlijks de voortgang monitoren die de Partijen boeken met de uitvoering van de afgesproken activiteiten, uitgaande van de principes van redelijkheid en billijkheid.
- 20.2 De Monitoringcommissie monitort de afspraken in het Convenant. De Geledingen zullen ten behoeve van de monitoring deze afspraken voor zover nodig verder vertalen in zinvolle, meetbare en duidelijke criteria. De Geledingen kunnen daarbij externe expertise inschakelen.
- 20.3 De leden van de Monitoringcommissie worden uiterlijk drie (3) maanden na inwerkingtreding van het Convenant benoemd door de Stuurgroep. Elke Geleding heeft instemmingsrecht ten aanzien van de voordracht van elk lid van de Monitoringcommissie. De voordracht en benoeming van de leden van de Monitoringcommissie moeten conform artikel 19.5 door unanimititeit worden gedaan, waarbij geen gebruik gemaakt mag worden van onthouding van stemmen. De Monitoringcommissie zal bestaan uit drie (3) leden, waaronder een accountant met certificeringsbevoegdheid en ervaring op het gebied van verificatie van niet-financiële informatie.
- 20.4 De Monitoringcommissie zal bij voorkeur in het eerste kwartaal (1e) doch uiterlijk in het tweede kwartaal (2e) na inwerkingtreding van het Convenant een Nulmeting doen uitvoeren bij de Deelnemende Pensioenfondsen. Het doel van deze Nulmeting is inzicht verschaffen in de mate waarin de Deelnemende Pensioenfondsen op dat moment voldoen aan de afspraken die zijn opgenomen in het Brede Spoor. Voor het uitvoeren van de Nulmeting sluit de Monitoringcommissie zoveel mogelijk aan bij de afspraken over de totstandkoming in een jaarlijks monitoringrapport conform artikel 20.5.
- 20.5 De Monitoringcommissie zal over haar bevindingen vertrouwelijk in de vorm van een jaarlijks monitoringrapport, via het secretariaat, verslag uitbrengen aan de Stuurgroep. Het jaarlijkse monitoringrapport zal steeds in het vierde kwartaal (4e) van ieder jaar verschijnen, de eerste keer in het jaar volgend op de Nulmeting.
- 20.6 De Monitoringcommissie baseert het jaarlijkse monitoringrapport op de gegevens die de Partijen hiervoor zullen aanleveren bij het secretariaat. Het secretariaat verzamelt deze gegevens en stuurt ze op naar de Monitoringcommissie.
- 20.7 Om de voortgang van het Convenant, in het geheel en op zowel het Brede als Diepe Spoor te kunnen monitoren, ontwikkelen de Geledingen in aan-

- vulling op de doelen en afspraken in dit Convenant KPI's (*Key Performance Indicators*). Op basis van de nulmeting worden in de KPI's de doelpercentages vastgelegd voor het beleid (jaar 1), de uitbesteding (jaar 1 en 2), de monitoring (jaar 1 en 2) en de transparantie (jaar 1, 2 en 3), volgens de formules in Bijlage II. De KPI's kunnen worden aangepast als de Stuurgroep daartoe besluit.
- 20.8 De Geledingen zullen een digitale tool laten ontwikkelen ter ondersteuning van het aanleveren van informatie door de Partijen. Hiervoor wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van vergelijkbare tools die reeds voor andere IMVO-convenanten zijn ontwikkeld. Via de tool rapporteren de Partijen aan het secretariaat over de mate waarin zij voldoen aan de afspraken.
- 20.9 De Deelnemende Pensioenfondsen zullen via de digitale tool in ieder geval rapporteren over de KPI's conform artikel 20.7.
- 20.10 Werkgroep(en) en de Partijen die deelnemen aan het Diepe Spoor zullen voorts aan de Monitoringcommissie rapporteren over de processuele voortgang van de *Cases* die in het kader van paragrafen 9 t/m 12 van het Convenant door de Partijen worden opgepakt.
- 20.11 De informatie die de Partijen jaarlijks verstrekken om de individuele voortgang van de uitvoering van dit Convenant te kunnen beoordelen, zal in het derde (3e) kwartaal van ieder jaar, via het secretariaat, aan de Monitoringcommissie worden toegestuurd, in 2020 voor het eerst.
- 20.12 De Monitoringcommissie zal toezicht houden op de kwaliteit en de kwantiteit van de input van de Partijen. Als de Monitoringcommissie dit noodzakelijk acht, kan zij de Partijen vragen om de verstrekte informatie toe te lichten en/of ontbrekende informatie toe te zenden, voor zover dit niet reeds gevalideerde externe informatie betreft. Indien de Monitoringcommissie dit noodzakelijk acht om een oordeel te vellen over de geloofwaardigheid van deze informatie, kan de Monitoringcommissie in uitzonderlijke gevallen het Deelnemende Pensioenfonds vragen aanvullende en door het pensioenfonds van onafhankelijke waarborgen voorziene informatie te verstrekken, die essentieel is om een waarheidsgetrouw beeld over het geheel van de verstrekte informatie te verkrijgen.
- 20.13 De Stuurgroep zal het monitoringrapport van de Monitoringcommissie gebruiken om de Geledingen tijdens de jaarlijkse bijeenkomst te informeren over de maatregelen die zijn getroffen om de afspraken in dit Convenant te implementeren en zo nodig aan de Partijen aanbevelingen te doen voor verbetering. Het overzicht met mogelijke aanbevelingen zal verschijnen in het vierde (4e) kwartaal. De Partijen zullen aangeven hoe ze met

de aanbevelingen zijn omgegaan in de daarop volgende rapportage, voor zover deze aanbevelingen over zaken gaan die buiten de afgesproken rapportage vallen.

- 20.14 In het kader van een jaarrapportage zal de Stuurgroep een samenvatting van het monitoringrapport (inclusief aanbevelingen) publiceren.
- 20.15 De Monitoringcommissie zal een finaal monitoringrapport, via het secretariaat, aan de Stuurgroep verstrekken over de algehele voortgang die is geboekt met de uitvoering van dit Convenant tijdens de gehele convenantperiode in het vierde (4e) kwartaal in 2022. Dit rapport zal gebaseerd zijn op de informatie die de Partijen hebben verstrekt en op de voortgang die de Partijen hebben geboekt gedurende de convenantperiode. De Stuurgroep zal het rapport publiceren, vergezeld van een verklaring.
- 20.16 Het finale monitoringrapport zal de basis vormen voor de evaluatie van het Convenant. Deze evaluatie bestaat uit overleg tussen de Partijen over ten minste:
- a. de resultaten van het Convenant;
 - b. mogelijke belemmeringen voor implementatie;
 - c. de oplossingen;
 - d. de bijdrage die het Convenant heeft geleverd aan het naleven van de OESO-richtlijnen en UNGP's;
 - e. voor zover dit het Diepe Spoor betreft, de bijdrage die het Convenant heeft geleverd aan het voorkomen, mitigeren en remediëren van negatieve impacts en daarmee aan de doelstellingen van de OESO-richtlijnen en UNGP's.
- De stuurgroep zal de evaluatie organiseren.

21 Financiering

21.1 De financiering van dit Convenant is gebaseerd op een begroting die door de Partijen is overeengekomen.

22 Geschillenbeslechting

- 22.1 Indien er tussen twee of meer Partijen een geschil ontstaat met betrekking tot de nakoming van de afspraken in dit Convenant, zullen deze Partijen hun geschil eerst in onderling overleg trachten op te lossen.
- 22.2 Als zij niet tot overeenstemming kunnen komen, kunnen zij het geschil schriftelijk voorleggen aan de Stuurgroep. De Stuurgroep zal bemiddelen en proberen een voor beide Partijen bevredigende oplossing te bereiken. De Stuurgroep is gerechtigd om uitspraken te doen in geschillen tussen de Partijen over het Convenant. De uitspraken van de Stuurgroep zijn bindend, maar niet in rechte afdwingbaar.
- 22.3 Alvorens te bemiddelen zal de Stuurgroep besluiten of het voorgedragen geschil een geschil is in termen van naleving van het Convenant. Als de Stuurgroep bepaalt dat het geen geschil is in termen van naleving van het Convenant, zal de Stuurgroep het besluit motiveren naar de Partijen. Als een Partij een geschil aanbrengt, wordt de andere Partij waartegen het geschil aanhangig wordt gemaakt, door de stuurgroep zo snel mogelijk hiervan in kennis gesteld.
- 22.4 De Stuurgroep nodigt de Partijen die bij het geschil betrokken zijn uit om hun zienswijze mondeling of schriftelijk weer te geven en de Stuurgroep te informeren over hun standpunten. De Partijen die betrokken zijn bij het geschil maken onderdeel uit van het mechanisme om geschillen te beslechten, maar hebben in afwijking van 19.3 t/m 19.5 geen stem in het uiteindelijke unanieme besluit over het geschil door de Stuurgroep. De Stuurgroep dient vrij zijn oordeel te vormen en mag ook zonder de Partijen die betrokken zijn bij het geschil een bijeenkomst organiseren om tot het oordeel te komen.
- 22.5 De Partijen die bij het geschil betrokken zijn, verstrekken zo snel mogelijk, maar in ieder geval binnen drie (3) weken nadat de Stuurgroep van het geschil in kennis is gesteld, de nodige informatie aan de Stuurgroep zodat deze zich goed kan voorbereiden. Als een van de Partijen niet in staat is de nodige informatie binnen deze termijn te verstrekken, kan deze betrokken Partij de Stuurgroep om uitstel vragen. Aan de geschilpartij wordt vervolgens een uitstel van maximaal drie (3) weken verleend om de nodige informatie te verstrekken, tenzij de Stuurgroep anders besluit.
- 22.6 Vanaf het moment dat de Stuurgroep in kennis is gesteld van het geschil, mogen de Partijen geen feitelijke en/of vertrouwelijke informatie ten aanzien van het geschil doorgeven aan derden. Wel staat het de Partijen vrij te melden dat de zaak in behandeling is genomen door de Stuurgroep en om

- in algemene termen te communiceren over de kwestie(s) die ten grondslag liggen aan het geschil.
- 22.7 Binnen drie (3) weken na ontvangst van de vereiste informatie zal de Stuurgroep met de Partijen die bij het geschil betrokken zijn in overleg treden en bemiddelen. De Stuurgroep kan ervoor kiezen om de Partijen en derden te laten deelnemen aan deze dialoog.
- 22.8 De Stuurgroep dient zijn uiterste best te doen om binnen drie (3) maanden tot een oplossing te komen waarin de Partijen die bij het geschil betrokken zijn zich kunnen vinden en die aan hun belangen op aanvaardbare wijze tegemoetkomt.
- 22.9 De Stuurgroep dient zijn uiterste best te doen om tot een unaniem besluit te komen. Mocht de Stuurgroep niet tot een oplossing kunnen komen, dan kan de Stuurgroep, na overleg met de betrokken Partijen, een onafhankelijke bemiddelaar inschakelen. Hiervoor wordt dezelfde procedure gevoerd als voor de Monitoringcommissie (zie paragraaf 20.3). Deze bemiddelaar zal een gezaghebbend advies aan de Stuurgroep uitbrengen voor de oplossing van het geschil in kwestie.
- 22.10 Indien de Stuurgroep erin slaagt om beide Partijen die bij het geschil betrokken zijn tot overeenstemming te laten komen, dan stelt de Stuurgroep een intern verslag van het geschil op, alsmede van het voorstel voor oplossing van het geschil. Indien een onafhankelijke bemiddelaar is ingeschakeld, stelt de Stuurgroep een intern verslag op van het eventuele advies van de onafhankelijke bemiddelaar. Ook stelt de Stuurgroep een termijn vast waarbinnen de geschilpartij(en) gevolg dient(en) te geven aan het besluit.
- 22.11 Het besluit en de communicatie van de Stuurgroep zal bevatten:
- Een gemotiveerde verklaring van de bevindingen en conclusies van de Stuurgroep over het geschil.
 - Indien van toepassing, een onderbouwd verzoek om een einde te maken aan het niet-nakomen van een convenantafspraken door een Partij.
 - Indien van toepassing, de redelijke termijn om het niet-nakomen te beëindigen, rekening houdend met de ernst van het niet-nakomen, maar in beginsel binnen zes (6) maanden.
- 22.12 De Partijen die betrokken zijn bij het geschil zullen opvolging geven aan het voorstel van de Stuurgroep.
- 22.13 Als een Partij na het verstrijken van de in artikel 22.11 genoemde termijn aan het besluit geen gevolg geeft, zal de Stuurgroep de overige Partijen verzoeken om het Convenant jegens de tekortschietende Partij op te zeggen. Bij instemming van de meerderheid van de Partijen zal de Stuurgroep aan

de tekortschietende Partij mededelen dat het Convenant jegens hem wordt opgezegd door de overige Partijen en hij geen rechten meer kan ontlenen aan dit Convenant. De Stuurgroep is verantwoordelijk voor het publiekelijk communiceren hierover.

- 22.14 Indien de Stuurgroep er niet in slaagt om beide Partijen tot overeenstemming te laten komen of indien één van de Partijen naar het oordeel van de Stuurgroep in de praktijk laat zien de overeenstemming niet na te leven, dan publiceert de Stuurgroep een verslag van het geschil met inbegrip van de positie van beide Partijen die het geschil hebben, de gevolgde procedure en het advies van eventuele deskundigen(n).
- 22.15 De in deze paragraaf beschreven geschillenbeslechting laat onverlet de taak van het OESO-NCP om bij te dragen aan het oplossen van kwesties die zich bij de toepassing van de OESO-richtlijnen in concrete gevallen voordoen.

23 Slotbepalingen

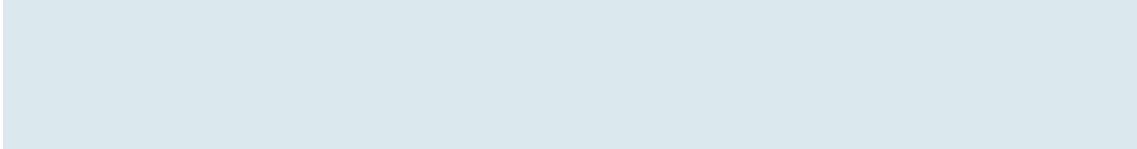
- 23.1 Dit Convenant treedt 1 januari 2019 in werking indien en nadat het door de Partijen is ondertekend en eindigt op 31 december 2022.
- 23.2 Binnen een (1) maand na ondertekening van het Convenant wordt de zakelijke inhoud daarvan gepubliceerd in de Staatscourant. In de Staatscourant wordt tevens medegegeeld dat het Convenant de eerste zes (6) maanden na inwerkingtreding van het Convenant ter inzage wordt gelegd bij de Sociaal-Economische Raad (SER). Het Convenant wordt tevens gepubliceerd op de IMVO-website van de Sociaal-Economische Raad (SER).
- 23.3 Dit Convenant heeft een looptijd van vier (4) jaar.
- 23.4 Alle Partijen zullen hun relevante belanghebbenden kenbaar maken dat dit Convenant is overeengekomen, dat zij de doelstellingen onderschrijven en de hierin opgenomen activiteiten zullen uitvoeren.
- 23.5 De Partijen kunnen hun deelname aan dit Convenant opzeggen door de Stuurgroep daarvan in kennis te stellen, onder opgave van de reden(en) daarvoor en met inachtneming van een opzegtermijn van drie (3) maanden. De Stuurgroep zal de opzegging openbaar bekendmaken.
- 23.6 Wanneer een Partij de deelname aan dit Convenant opzegt, zullen de toezeggingen in dit Convenant drie (3) maanden na de datum van opzegging vervallen. Verstreckte informatie in de rapportagetool wordt binnen zes (6) maanden na de datum van opzegging uit de tool verwijderd, voor zover niet relevant voor de evaluatie van het Convenant. De Partij die de deelname aan het Convenant opzegt, is gehouden aan de vertrouwelijkheid van vertrouwelijk gedeelde informatie zoals bedoeld in artikel 23.14. Omgekeerd is dit ook van toepassing op de binnen het Convenant overblijvende Partijen ten aanzien van de door de vertrekkende Partij vertrouwelijk gedeelde informatie.
- 23.7 Wanneer een Partij de deelname aan dit Convenant opzegt, blijft het Convenant voor de overige Partijen volledig van kracht.
- 23.8 Dit Convenant staat open voor toetreding van andere Partijen. Organisaties kunnen partij worden en tot een van de Geledingen in de Stuurgroep toetreden door dit Convenant te ondertekenen, voor zover zij een vergelijkbaar profiel hebben als de overige Partijen in die Geleding. De Stuurgroep besluit over de toetreding van nieuwe Partijen.
- 23.9 De afspraken in dit Convenant zullen door alle Partijen in overeenstemming met het geldend internationaal, Europeesrechtelijk en nationaal recht worden uitgevoerd. Als zodanig zijn alle afspraken van de Partijen beperkt door toepasselijke wet- en regelgeving, wettelijke bepalingen,

overheidsbesluiten, beursvoorschriften en – in het geval van openbaarmaking – geheimhoudingsplicht. Het sluiten van dit Convenant is geen poging van de Partijen om de markt te verstoren of de mededinging te beperken.

- 23.10 Bij het ondertekenen van het Convenant zal door de Partijen ook een vertrouwelijkheidsprotocol (het Vertrouwelijkheidsprotocol) getekend worden, dat ziet op de vertrouwelijkheid van gedeelde informatie en de juiste wijze van uitwisseling van informatie gedurende de looptijd van het Convenant. De Partijen, de SER, de Monitoringcommissie en eventuele andere actoren die betrokken zijn bij de implementatie van het Convenant, dienen conform het Vertrouwelijkheidsprotocol te handelen.
- 23.11 Op dit Convenant is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.
- 23.12 Indien een bepaling van dit Convenant in enige mate als nietig, vernietigbaar, ongeldig, onwettig of anderszins als niet-bindend moet worden beschouwd, wordt die bepaling, voor zover nodig, uit dit Convenant verwijderd en vervangen door een bepaling die wel bindend en rechtsgeldig is en die de inhoud van de niet-geldige bepaling zoveel mogelijk benadert. Het overige deel van het Convenant blijft in een dergelijke situatie ongewijzigd. De Stuurgroep besluit over de vervangende bepaling.
- 23.13 Partijen komen overeen dat de nakoming van de afspraken in het Convenant niet in rechte afdwingbaar is.
- 23.14 Alle informatie die vertrouwelijk door Partijen is gedeeld gedurende de convenantperiode en met betrekking tot de uitvoering van het Convenant, zal vertrouwelijk blijven ook na de looptijd van het Convenant. Voor informatie die via andere kanalen in de openbaarheid is gekomen, geldt dit niet.
- 23.15 Partijen streven ernaar dat ook andere Nederlandse pensioenfondsen het Convenant zullen ondertekenen.
- 23.16 De Partijen zullen dit Convenant extern uitdragen, waartoe de Partijen op het gebied van communicatie gezamenlijke afspraken zullen maken. Partijen zullen in het eerste jaar van de looptijd van het Convenant komen met een plan, met daarin activiteiten die Partijen zelf of in gezamenlijkheid zullen uitvoeren voor het uitdragen van de doelstellingen van het Convenant, zowel nationaal als internationaal.
- 23.17 In het kader van dit Convenant worden gegevens, waaronder persoonsgegevens en vertrouwelijke (markt)informatie, verwerkt en besproken. Partijen die deelnemen aan de uitvoering van het Convenant maken hierover zodanige afspraken dat wordt voldaan aan de eisen die de van toepassing zijnde wet- en regelgeving daaraan stelt.

Bijlagen

Definities

In dit Convenant wordt een aantal begrippen gebruikt die in de context van pensioenfondsen en/of de OESO-richtlijnen en UNGP's gebruikelijk zijn. Om interpretatieverschillen te voorkomen wordt hieronder toegelicht hoe deze begrippen in de context van dit Convenant geïnterpreteerd dienen te worden.

Beleggingscategorieën

Met 'Beleggingscategorieën' worden beursgenoteerde aandelen, leningen aan overheden (staatsobligaties), leningen aan ondernemingen (corporate credit), onroerend goed, private equity en infrastructuur bedoeld, conform het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers (Annex 3, pagina's 57-61).

Case

Onder *Case* wordt verstaan: één of meer beursgenoteerde ondernemingen waarin belegd wordt en die (mogelijke) negatieve impacts op derden veroorzaken en/of hieraan bijdragen die geprioriteerd zijn door de Partijen conform de afgesproken selectiecriteria. Een *Case* kan één individuele onderneming zijn of een cluster c.q. sub-sector van ondernemingen in een land. De entiteit van de *Case* moet zodanig omschreven worden dat er concrete doelstellingen geformuleerd kunnen worden over de verwachte bedrijfspraktijken en de impact hiervan op derden. Hierbij zal, gegeven de focus op samenwerking door de Partijen ter ondersteuning van de *Engagement* door de Deelnemende Pensioenfondsen, sprake zijn van een rol en/of medeverantwoordelijkheid voor andere (lokale) Partijen, waaronder overheid, vakbonden en maatschappelijk middenveld.

Deelnemende Pensioenfondsen

Daar waar in de tekst wordt gesproken over 'Deelnemende Pensioenfondsen' worden de pensioenfondsen bedoeld die als Partij het Convenant hebben ondertekend.

Derden

Onder derden wordt verstaan alle *niet* aan het Convenant deelnemende experts, organisaties, instellingen of bedrijven.

Engagement

Conform de OESO-richtlijnen en UNGP's wordt onder 'Engagement' verstaan: het uitoefenen van invloed door Deelnemende Pensioenfondsen op ondernemingen waarin binnen beursgenoteerde aandelen en *corporate credits* portefeuilles belegd wordt, opdat deze ondernemingen de (mogelijke) negatieve impacts die zij veroor-

zaken op derden voorkomen, mitigeren en/of remediëren. De *Engagement* met ondernemingen is en blijft de verantwoordelijkheid van de Deelnemende Pensioenfondsen. Overige Partijen kunnen de invloed hiervan vergroten door aanvullende activiteiten. Een Deelnemend Pensioenfonds kan *Engagement* zelf uitvoeren, uitbesteden of (direct/ indirect) samenwerken met andere beleggers. Het kan daarin uitlopende (tijdsgebonden) acties en verschillende escalatiestappen toepassen.

ESG-beleid

Beleid waarin de verantwoordelijkheden, toezeggingen en verwachtingen ten aanzien van milieu, sociale omstandigheden en goed ondernemingsbestuur (ESG) zijn neergelegd.

ESG-risico's

Met ESG-risico's wordt hetzelfde bedoeld als RBC-risico's, zoals beschreven in de OESO-richtlijnen, waar gerefereerd wordt aan het bestaan van daadwerkelijke of potentiële 'ongunstige effecten' op alle onderwerpen die besproken worden in de OESO-richtlijnen (de risico's voor de samenleving en het milieu).-

Externe Dienstverlener

Een dienstverlener die is aangesteld door een Deelnemend Pensioenfonds en op basis van een schriftelijke overeenkomst de taak op zich neemt om relevante afspraken uit dit Convenant ten behoeve van een Deelnemend Pensioenfonds te implementeren.

Geleding

Daar waar in de tekst wordt gesproken over 'Geleding' worden bedoeld de vertegenwoordigers van Partijen in het Convenant binnen 4 groepen (Geledingen), te weten: 1. De Deelnemende Pensioenfondsen en de Pensioenfederatie; 2. de ngo's; 3. de vakbonden; en 4. de overheid.

IMVB

In de context van dit Convenant wordt gesproken over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB). Daar is voor gekozen omdat het Convenant zich richt op het verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen.

IMVO

In andere Convenanten wordt veelal gesproken over Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO), die term wordt in die context ook in dit Convenant aangehaald.

Invloed uitoefenen

Conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's hebben pensioenfondsen als beleggers de verantwoordelijkheid om, op basis van Proportionaliteit en prioritering, invloed uit te oefenen op ondernemingen waarin wordt belegd om (mogelijke) negatieve impacts door deze ondernemingen te voorkomen, te mitigeren en/of te remediëren.

Invloed vergroten

Door effectieve samenwerking door middel van *Cases* in het Convenant, beogen de Partijen de invloed van Deelnemende Pensioenfondsen op beursgenoteerde ondernemingen te vergroten. In deze samenwerking werken de Partijen vanuit een gezamenlijke doelstelling en strategie en vervullen de Partijen specifieke rollen vanuit hun specifieke capaciteit en expertise. Hierbij kan gedacht worden aan mogelijke activiteiten zoals diplomatie en beleidsondersteuning door de overheid en (publieksgerichte) activiteiten en (lokaal) onderzoek door ngo's, vakbonden en/of hun partnerorganisaties. Het aanwenden van invloed richting onderneming, conform de OESO-richtsnoer, blijft de verantwoordelijkheid van de Deelnemende Pensioenfondsen.

Partijen

Daar waar in de tekst wordt gesproken over 'de Partijen' worden de individuele organisaties bedoeld die het Convenant hebben ondertekend. Waar in paragraaf 9 t/m 12 over het Diepe Spoor wordt gesproken over 'Partijen' worden daarmee de individuele organisaties bedoeld die hebben aangegeven deel te nemen aan het Diepe Spoor.

Proportionaliteit

In de implementatie wordt rekening gehouden met de diversiteit binnen de pensioensector, uitgaande van de mogelijkheden van ieder pensioenfonds. Zonder dat dit afbreuk doet aan de verantwoordelijkheid van pensioenfondsen om de OESO- en UNGP-richtlijnen te respecteren, betekent dit dat rekening wordt gehouden met de karakteristieken en beïnvloedingsmogelijkheden van verschillende pensioenfondsen (klein, middelgroot en groot) en met verschillende Beleggingscategorieën.

RBC (Responsible Business Conduct) Risks

In de context van dit Convenant wordt de term ESG-risico's gehanteerd. Met ESG-risico's wordt hetzelfde bedoeld als RBC-risico's, zoals beschreven in de OESO-richtlijnen, waar gerefereerd wordt aan het bestaan van daadwerkelijke of potentiële 'ongunstige effecten' op alle onderwerpen die besproken worden in de OESO-richtlijnen (de risico's voor de samenleving en het milieu).

Samenwerkingsplan

Het Samenwerkingsplan beschrijft de gezamenlijke doelstellingen, strategie en verantwoordelijkheden voor de samenwerking tussen de Partijen in een *Case*. De *Engagement* met de onderneming(en) en de daarbij behorende keuze voor *Engagement* doelen en vragen is de verantwoordelijkheid van het pensioenfonds. Overige Partijen leveren hierbij expertise en input, en vervullen additionele activiteiten ter vergroting van de invloed van de Deelnemende Pensioenfonds op de onderneming(en). Het Samenwerkingsplan beschrijft de gezamenlijke doelstellingen en strategie, de *Engagement* doelen en vragen van de Deelnemende Pensioenfonds, de verantwoordelijkheden en activiteiten van Partijen en de planning en middelen.

Toegang tot herstel en/of verhaal

Als een onderneming een negatieve impact heeft veroorzaakt of daaraan heeft bijgedragen, behoort de onderneming conform OESO-richtlijnen en UNGP's deze negatieve impact te herstellen of bij te dragen aan het herstel. Dit staat beschreven in UNGP's 22, 29, 30 en 31. Toegang tot herstel en/of verhaal (*remedy*) houdt in ieder geval in: effectieve toegang tot een rechtssysteem, adequaat, effectief en onmiddellijk herstel van geleden schade, en toegang tot relevante informatie betreffende schendingen en herstelmechanismen.

Veroorzaken, bijdragen aan en direct verbonden:

In de OESO Richtlijnen en UNGP's wordt gesproken over 'die ongunstige Effecten' die:

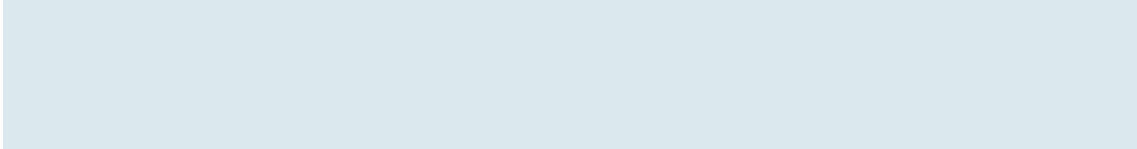
- veroorzaakt (*cause*) worden door de onderneming*
- waaraan deze bijdraagt (*contribute*)**
- of waarmee het direct verbonden (*directly linked*) is door haar activiteiten, producten of diensten***

* *Veroorzaken*: dit betreft voor een pensioenfonds de ongunstige effecten van de eigen bedrijfsoperaties (bijvoorbeeld negatieve effecten op de eigen werknemers).

** *Bijdragen aan*: dient geïnterpreteerd te worden als een substantiële bijdrage, zoals een handeling die een ongunstig effect van een andere entiteit veroorzaakt of dat faciliteert, of die entiteit daartoe aanzet, en niet een minimale of onbeduidende bijdrage (voor een pensioenfonds in uitzonderlijke gevallen (zie artikel 8.3) via de beleggingen).

*** *Direct verbonden*: betreft gevallen waarin een onderneming niet zozeer heeft bijgedragen aan een ongunstig effect op derden, maar waarin dat effect desalniettemin direct verbonden is aan haar activiteiten, producten of diensten via

een zakelijke relatie met een andere entiteit (voor een pensioenfonds via de beleggingen). Dit heeft niet als doel de verantwoordelijkheid van de entiteit die het ongunstige effect op derden veroorzaakt te verschuiven naar de onderneming waarmee zij een zakelijke relatie heeft, dit houdt in dat een onderneming (voor een pensioenfonds via de beleggingen), alleen handelend of in samenwerking met andere entiteiten waar gepast, haar invloed aanwendt om de entiteit te beïnvloeden die het ongunstige effect op mensenrechten veroorzaakt, met als doel preventie of vermindering van dat ongunstige effect.

Voorstellen met betrekking tot KPI's

KPI's bij het Brede Spoor

De Key Performance Indicators (KPI's) zijn vooruitlopend op de monitoringtool van het Convenant ontwikkeld en kunnen waar nodig aangepast worden. Partijen hebben overeenstemming over de volgende uitgangspunten en KPI's met inachtneming van de mogelijke noodzaak tot doorontwikkeling via de Stuurgroep.

Om de voortgang van het Convenant te meten, wordt gebruik gemaakt van drie verschillende soorten indicatoren:

- De KPI's: hoofdindicatoren op basis waarvan de voortgang van het Convenant wordt vastgesteld.
- Sub-indicatoren: onderliggende indicatoren die nodig zijn om een KPI te kunnen meten.
- Tracking-indicatoren: ondersteunend om de voortgang van het Convenant te meten, maar zonder dat hieraan een doelstelling gekoppeld is.

Het Brede Spoor wordt gemonitord aan de hand van de volgende KPI's:

1. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in beleid (# aantal fondsen).
2. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in uitbesteding (# aantal fondsen).
3. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in monitoring (# aantal fondsen).
4. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in rapportage (# aantal fondsen).

Deze KPI's zijn nader uitgewerkt in sub-indicatoren die volgen uit de tekst van het Convenant en opgenomen zijn in onderstaande tabel. Er is sprake van een groeiend percentage over de convenantjaren ($\text{doel} = \text{jaar } 0 + (100 - \text{jaar } 0) * (\text{jaar} / (\text{aantal jaren tot } 100\%))$), waarbij jaar 0 uit de nulmeting volgt. De percentages in jaar 1 en in de tussenliggende jaren zijn afhankelijk van de nulmeting (mogelijk meer dan 0%).

Verder wordt een aantal andere variabelen gemeten, als tracking indicator:

- De KPI-doelen worden gemeten in het aantal fondsen, tevens wordt voor iedere KPI het beheerd vermogen van defondsen gemonitord, als tracking indicator.
- Het aantal Deelnemende Pensioenfondsen ten opzichte van het totaal aantal Nederlandse pensioenfondsen, zowel in aantal als in beheerd vermogen.

- Het aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant ondertekend heeft, kan stijgen (of dalen als gevolg van consolidatie) na de start van het Convenant. Het aantal Deelnemende Pensioenfondsen (in aantal en in percentage beheerd vermogen) wordt daarom ieder jaar gemeten, als tracking indicator. Het gebruik van het instrumentarium over jaar 2 en verder wordt gemonitord (als tracking indicator).

KPI's: hoofdindicatoren

D = doel / R = resultaat

KPI's								
	Jaar 1		Jaar 2		Jaar 3		Jaar 4	
	D	R	D	R	D	R	D	R
1. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in beleid	x%		100%		100%		100%	
2. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in uitbesteding	x%		x%		100%		100%	
3. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in monitoring	x%		x%		100%		100%	
4. Aantal Deelnemende Pensioenfondsen dat het Convenant heeft verwerkt in Rapportage en transparantie	x%		x%		X%		100%	

KPI's: subindicatoren

KPI	Nul-meting (%)	Eind jaar 1 (%)		Eind jaar 2 (%)		Eind jaar 3 (%)		Eind jaar 4 (%)	
		R	D	R	D	R	D	R	D
Hoofd-indicator beleid									
1. Alle van toepassing zijnde sub-indicatoren geïmplementeerd				100		100		100	
Sub-indicatoren, beleid bevat:									
1a. Een tekst conform de OESO-richtlijnen en UNGP's.				100		100		100	
1b. Een beschrijving hoe het Deelnemende Pensioenfonds de verschillende ESG-due diligence stappen conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's invult en verankert in de uitbesteding, monitoring en rapportage van Externe Dienstverleners.				100		100		100	
1c. Een toelichtende tekst op thematische aandachtsgebieden inclusief gebruik van standaarden die de Deelnemende Pensioenfondsen op basis van informatie komende uit een ESG- <i>due diligence</i> procedure als risicovol beoordelen en thematische aandachtsgebieden die volgen uit prioriteiten van de achterban van het betreffende pensioenfonds.				100		100		100	
1d. Informatie over de activiteiten waar het individuele pensioenfonds niet in zal beleggen.				100		100		100	
1e. De stemaanpak voor beursgenoteerde ondernemingen en de Engagement aanpak voor beursgenoteerde ondernemingen en corporate credits, direct of via de uitbesteding, gericht op het stimuleren van langetermijnwaardecreatie bij ondernemingen.				100		100		100	
1f. Een omschrijving hoe (maatschappelijke) waardecreatie op de lange termijn als een leidend principe wordt gehanteerd.				100		100		100	

KPI	Nul-meting (%)	Eind jaar 1 (%)		Eind jaar 2 (%)		Eind jaar 3 (%)		Eind jaar 4 (%)	
	R	D	R	D	R	D	R	D	R
Hoofd-indicator uitbesteding									
2. Alle van toepassing zijnde sub-indicatoren geïmplementeerd.						100		100	
Sub-indicatoren, opgenomen in nieuwe contracten met Externe Dienstverleners:									
2a. ESG implementeert in beleid en managementsystemen en langetermijnwaardecreatie als een leidend principe hanteert.						100		100	
2b. (Potentiële) negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën van het Deelnemend Pensioenfonds identificeert en prioriteert en daarbij relevante stakeholders betreft.						100		100	
2c. Invloed zal aanwenden en waar nodig en mogelijk vergroten om te bevorderen dat negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën wordt voorkomen of gemitigeerd.						100		100	
2d. Invloed zal aanwenden en waar nodig en mogelijk vergroten om beursgenoteerde ondernemingen waarin belegd wordt, en die een negatieve impact veroorzaken of daaraan bijdragen, op basis van tijdsgebonden vragen te stimuleren om negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en/of te stimuleren om herstel en/of verhaal te bieden conform paragraaf 8.2.						100		100	
2e. Indien paragraaf 8.3 van toepassing is, processen inricht om herstel en/of verhaal beschikbaar te maken.						100		100	
2f. Indien wordt overgegaan tot (tijdelijke) vermindering of desinvestering van beleggingen in ondernemingen die zijn geprioriteerd op basis van de ernst van de negatieve impact, de mogelijke negatieve impacts voor benadeelden daarvan meeweegt.						100		100	
2g. Verantwoording aflegt door resultaten te monitoren en te rapporteren aan het Deelnemende Pensioenfonds, met inachtneming van de rapportagevereisten zoals beschreven in paragraaf 5 van dit Convenant.						100		100	

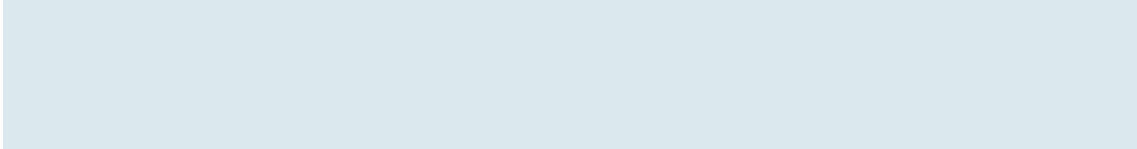
KPI.	Nul-meting (%)	Eind jaar 1 (%)		Eind jaar 2 (%)		Eind jaar 3 (%)		Eind jaar 4 (%)	
		R.	D.	R.	D.	R.	D.	R.	D.
.
Hoofd-indicator monitoring van uitbesteding.
3. Alle van toepassing zijnde sub-indicatoren geïmplementeerd.	100.	.	100	.
Sub-indicatoren, rapportagevereisten opgenomen in nieuwe contracten met Externe Dienstverleners:
3a. De voortgang van de uitvoering van het ESG-beleid van de betreffende Externe Dienstverlener en/of het ESG-Beleid van het betreffende Deelnemende Pensioenfonds.	100.	.	100	.
3b. De ESG risico-identificatie methodologie van de Externe Dienstverlener en bevindingen over de negatieve impact die geïdentificeerd is in de Beleggingscategorieën.	100.	.	100	.
3c. Informatie over hoe de Externe Dienstverlener namens het Deelnemende Pensioenfonds getracht heeft negatieve impact van activiteiten in de Beleggingscategorieën te voorkomen en/of te mitigeren en/of te stimuleren om herstel en/of verhaal te bieden.	100.	.	100	.
3d. Informatie over de op basis van de ernst van de negatieve impact geprioriteerde beursgenoteerde ondernemingen, waarbij het aanwenden van invloed binnen het daarvoor gestelde tijdspad niet heeft geleid tot voldoende voortgang.	100.	.	100	.

KPI.	Nulmeting (%)	Eind jaar 1 (%)		Eind jaar 2 (%)		Eind jaar 3 (%)		Eind jaar 4 (%)	
		R	D	R	D	R	D	R	D
Hoofd-indicator Rapportage en transparantie									
4. Alle van toepassing zijnde sub-indicatoren geïmplementeerd.								100	
Sub-indicatoren, de rapportage van Deelnemende Pensioenfondsen bevat:									
4a. Onder het beginsel van pas-toe-of-leguit, voor zover onder meer juridisch en praktisch mogelijk en rekening houdend met Proportionaliteit, jaarlijks met een kwartaal en maximaal een jaar vertraging een lijst van namen van ondernemingen en/of beleggingsfondsen binnen de beursgenoteerde aandelenportefeuille(s) waarin het vermogen van het Deelnemend Pensioenfonds over de voorgaande periode belegd was.								100	
4b. De aanpak van het pensioenfonds (al dan niet via Externe Dienstverleners) ten aanzien van <i>due diligence</i> conform de OESO-richtlijnen en de UNGP's.								100	
4c. Hoe het ESG-beleid van het Deelnemende Pensioenfonds geïntegreerd is in de verschillende Beleggingscategorieën waarin het Deelnemende Pensioenfonds belegt.								100	
4d.i. Ondernemingen waarmee namens het Deelnemende Pensioenfonds <i>Engagement</i> wordt gevoerd en waarover.								100	
4d.ii. De resultaten van <i>Engagement</i> namens het Deelnemende Pensioenfonds bij specifieke ondernemingen.								100	
4d.iii. Beslissingen die het Deelnemende Pensioenfonds genomen heeft wanneer <i>Engagement</i> niet succesvol blijkt.								100	
4e. Hoe het pensioenfonds bij aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt, heeft gestemd conform de Richtlijn 2007/36/EG over het bevorderen van langetermijnbetrokkenheid van aandeelhouders.								100	
4f. Waar zinvol toekomstig ESG-beleid en ESG-doelstellingen.								100	

KPI's bij het Diepe spoor

De Key Performance Indicators (KPI's) zijn vooruitlopend op de monitoringtool van het Convenant ontwikkeld en kunnen waar nodig aangepast worden. Partijen hebben overeenstemming over de volgende uitgangspunten en KPI's met inachtneming van de mogelijke noodzaak tot doorontwikkeling via de Stuurgroep.

Outputs	In uitvoering	Behaald
Aantal <i>Cases</i>		
Aantal <i>Engagement</i> doelstellingen		
Aantal <i>Engagement</i> eisen		
Outcomes / impacts	Beschrijving	
Veranderingen 'on the ground'		
Veranderingen in de praktijk van bedrijven		
Veranderingen op sector-/ beleidsniveau		
Geleerde lessen	Beschrijving	
Issue-niveau		
Samenwerkingsniveau		
Beleidsniveau		

Samenstelling werkgroep

Dit convenant is tot stand gekomen door een dialoog tussen pensioenfondsen en de Pensioenfederatie, non-gouvernementele organisaties (Ngo's), vakbonden en overheid. De Sociaal-Economische Raad (SER) heeft het proces gefaciliteerd. Het proces is begeleid door een onafhankelijk voorzitter.

Partijen hebben lopende het proces diverse partijen geconsulteerd onder andere via een stakeholderbijeenkomst. Wij zijn allen die gedurende de ontwerpfasen en de voorfasen (de zogenaamde informatiefasen) hun expertise en advies met ons gedeeld hebben zeer erkentelijk.

Leden van de werkgroep

Plaatsvervangende leden

Onafhankelijk Voorzitter

Jacqueline Cramer (ontwerpfase)
Veronique Timmerhuis (informatiefase)

Pensioenfondsen en Pensioenfederatie*

Henk Groot (Pensioenfonds Detailhandel)
Marcel Jeucken (Pensioenfederatie)
Rob Kragten (Unilever APF)
Louise Kranenburg (MN namens PME en PMT)
(ontwerpfase)
Melanie Meniar (Pensioenfederatie)
Anna-Sterre Nette (MN namens PMT en PME)
(informatiefase)
Lucian Peppelenbos (APG namens ABP en bpfBOUW)
Cedric Schöll (PGGM namens PFZW)
André Snellen (Pensioenfederatie en Pensioenfonds
Detailhandel)
Jelena Stamenkova-van Rumpt (PGGM)
Frank Wagemans (Achmea Investment Management)
Eduard Wijnoldij Daniels (TKP)

Non-gouvernementele organisaties**

Jaap Bartels (Save the Children)
Thijs van Brussel (Pax)
Peter Soonius (Natuur & Milieu)
Dirk-Jan Verdonk (World Animal Protection)

Riekje Camara
Cor Oudes

Francis Weyzig (Oxfam Novib) Michel Uiterwaard
Martine van Zijl (Amnesty International Nederland) Jeanet van der Woude

Vakbonden

Willem Jelle Berg (CNV) Karen Bouwsma
Gerard Roest (FNV) Vivian Vaessen
Klaartje de Boer (VCP)

Overheid

Jeroen Braaksma (Ministerie van Financiën) Andries Bakker
Filip Clevers (Ministerie van Buitenlandse Zaken) Lennart Janssens (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)
Tessel van Westen (Ministerie van Buitenlandse Zaken) Koosje Nijendijk (Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid)

Secretariaat

Nadia Cicek
Pascalie Langereis
Jeroen Visser
Hansje van der Zwaan

* *En de diverse overige leden van het IMVB-comité van de Pensioenfederatie die geregeld aangeschoven zijn tijdens de vergaderingen:*

Marcel Andringa (PME)
Leonne Jansen (Pensioenfonds Zoetwaren)
Reinout de Jonge (bpfBOUW)
Patrick Koimans (ABP)
Annette van der Krogt (Achmea Investment Management)
Claudia Kruse (APG)
Karljin van Lierop (MN)
Hartwig Liersch (PMT)
Jan Willem van Oostveen (PFZW)
Bob Puijn (Pensioenfonds DSM)
Robin Schouten (Kempen Capital Management)
Toine van der Stee (Blue Sky Group)
Wouter Thalen (PFZW)
Roelie van Wijk (TKP)

** *Gedurende de Informatiefase was ook Carina Bos, namens Wo=Men Dutch Gender Platform betrokken.*

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Illustratie

Story Studio

Vormgeving en opmaak

2D3D, Den Haag (basisontwerp); SER, Communicatie Grafisch vormgeving

© 2018, Sociaal-Economische Raad
Alle rechten voorbehouden
Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 525
E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2018, Sociaal-Economische Raad